

MARICUXI **Niuqui 'Aixüa Manuyüne Que** **Mütiu'üxasitacai**

Ti'üyame Vani que müticuxatacai

(Mateu 3:1-12; Rucaxi 3:1-9, 15-17; Vani 1:19-28)

¹ Niuqui 'aixüa manuyüne Qesusi Cürisitu Cacaüyari münu'aya hepaüsita, 'ipaü tiniusutüarieni.

² Quisariyaxi Cacaüyarisüa mieme mütaxatametücai xapayasie, müpaü catine'uca, Camü, neniuqui tuayame necananunü'amücü meri.

Mücü 'aixüa caniyuriemücü 'ahuye pecanuave-cacu.

³ Macumavesie xevitü nahivani, Xequenaha'arütüaca Ti'aitame huyeya, 'utaitü, Xequeneutixeurariya huyeteya, 'utaitü.

⁴ Que müre'uxa, Vani macumavesie tine'üyanecaitüni, müpaü ticuxatatü, memütehayevacü 'axa memüteyuriecaicü, mücücü memüteheuyehüviyarienicü, 'arique memüca'üyarienicü.

⁵ Yunaitü Cureya cuieyarisie quiecatari, yunaitü Querusareme quiecatarita, meneyecüne me'ixeyacutü. Nivareca'üyacaitüni yunaime Curutani hatuxamesie, meyuhecüatacacu 'axa que memüte'uyuri.

⁶ Mücü Vani cameyu huxariyari cananacatücücaitüni, navi hüyameyaricü nayühüacaitüni. Tüpuxi nivacuacaitüni, yeuta mieme xiete ni'iecaitüni.

⁷ Que müticuxatacai, müpaü nainecaitüni, Xevitü 'ucanamieni ne'utüma. 'Iya yemecü canive'emetüni, ne pücatixaü. Ne 'aixüa nepüca'ane nehesie mütinaquenücü ni nemiparevienücü.

⁸ Nesüari necanixe'üyaneni hacü. Mücü canix-eca'üyamücü 'Iyari Mütiyupatacä.

Quesusi que mütiuca'üyarie
(*Mateu 3:13-17; Rucaxi 3:21-22*)

⁹ Mericüsü, 'ana caninuani Quesusi, Nasareti heyeyaca Carereya cuieyarisie. Vani canica'üya Curutani hatuxamesie.

¹⁰ Hicü Quesusi hapa 'anatiyeiximetü, muyuavi niuxeiya 'anacayepierümeme. Canixeiya 'Iyari 'acamieme para hesiena müyuhayevacü, cucuru-paü 'anetü.

¹¹ Xevitüta niutaniuni taheima, müpaü 'utaitü, 'Ecü pecaninenivetüni, necamaninaqui'erieca. 'Acümana neninetemavieca.

Quesusi que mütiuta'inüasie
(*Mateu 4:1-11; Rucaxi 4:1-13*)

¹² Hicü 'Iyari neinü'ani macumavesie.

¹³ Mana niuyeicacaitüni huta teviyari tucari. Cauyumarie ni'inüatanecaitüni. Yeutari memüvaxuave niuyeicacaitüni Quesusi. Cacaüyari tupirisiximama menipareviecaitäni.

Quesusi que mütisutüa ti'uximayatü Carereya cuieyarisie

(*Mateu 4:12-17; Rucaxi 4:14-15*)

¹⁴ Mericüsü, Vani 'anutahüiyacu, Quesusi caninuani Carereya cuieyarisie, niuqui cuxatatü 'aixüa manuyüne, que mütiyüni Cacaüyari ti'aitametücacu ticuxatatü,

15 ya'utaitü, Tucari canaye'aniri. Hicürixüa Cacaüyari cuitü canisutüamücü 'ena ti'aitatü. Xequeteneuhayeva que xemüteyuriecäi, niuqui 'aixüa manuyünesie yuri xequeteneuta'eri.

Qesusi que mütivaruta'ini hesiena memüteviyanicü quesüteveyamete yunaucame (Mateu 4:18-22; Rucaxi 5:1-11)

16 Mericüsü, haracuna tesita 'uyemietü Carereya cuieyarisie, canivaruxeiya Simuni 'Atüreximame yu'ivamacame. 'Emeneitavivivacaitüni vipi haracunasie, memüquesüteveyametetücaicü müme.

17 Hicü Qesusi müpaü tinivarutahüave, Cümü, nehésie xequeteneviyani. Teüteri xevacuxexeürivame nenixe'ayeitüamücü, quesüte xemütevaruxexeürivapaü hicü.

18 Yapaucua yuvipi me'ucu'eirieca, hesiena meteniuvia.

19 Hicü 'esiva 'umapai 'uyemietü nivaruxeiya Cacuvu Vanimame yu'ivamacame, Severeu nive-mama. Müme canuvásie meniyetecaitüni yuvipi memanesiquitüatü.

20 'Iya nivaruta'inieni hesiena memüteviyanicü. Yuquemasi Severeu me'ucu'eirieca canuvásie yecaimé, te'ivamete vahamame, Qesusisie meteniuvia.

Cacaüyari müca'itiya que mütinücai tevi (Rucaxi 4:31-37)

21 Mericüsü Caperünaume meneta'axüani. Hicü cuitüva 'uxipiya tucarisie, Huriyusixi vatuquita heutahaca, tini'üquitacaitüni.

²² Menihüxiyacaitüni tita müti'üquitacai hepaüsita. Que mü'ane heiserie mexeixapaü tinivaru'üquitüvacaitüni, que memücate'üquitacai müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai.

²³ Mericüsü heutahacu, yapaucua tevi caneutahani vatüquita cacaüyari müca'itiya minücai. 'Iya niutahiva

²⁴ müpaü 'utaitü, 'Ai, que petati'uximatüani, Quesusi Nasaretitanaca 'acu. Petasiheuyehüanique petinua. Ne nepümasimate que pemüpaicü. Que mü'ane Cacaüyarisie mieme mupasie, 'ecü pecanihücütüni, tinitahüave.

²⁵ Quesusi nita'imaiya, müpaü ticühüavetü, Cayuvatü 'aixüa, queneuxüna.

²⁶ Hicü mücü cacaüyari müca'itiya, tevi nütü, carima 'utahivatü, nixüna.

²⁷ Yunaitü meniuhüxiyani. 'Ayumieme niuqui meniutixüatüatücüne müpaü me'utiyuatü, Titari 'icü. Que titita 'icü 'üquisica mühecua. Camü heiserie hexeyatü tiniva'aitüaca 'asita cacaüyarixi memüca'itiyatüca, müme meni'enieni.

²⁸ Hicü cuitüva naisarie Carereya cuieyarisie tiniutamariva que mütiuyuri.

*Quesusi que mürenayehüa Pecuru varücaüya
(Mateu 8:14-15; Rucaxi 4:38-39)*

²⁹ Mericüsü tuquita me'ayenexüaca, Simuni 'Atürexixi vaquie menecüne, Vani Cacuvu yunaitü.

³⁰ Simuni varücaüya mana niucateitüni hüiyatü. Cuitüva metenitaxatüani Quesusi que mü'anecai.

³¹ Hicü 'aura 'ayaca, mamaya 'uviyaca, nenucuhana. Yapaucua cahüiyatü nayani 'uca, tinivarumini.

*'Acayunecu, yumüiretü que memüte'anayexüriya
(Mateu 8:16-17; Rucaxi 4:40-41)*

³² Hicü taicai 'acayunecu, meni'atüirieni tecuicucate yunaime, müme meta cacaüyarixi memüvaviyacai.

³³ Yunaitü quiecatari meniyucuxeürieni quite-nie hüxie.

³⁴ Yumüireme nivarayanayexürieni cui memüyüacai müireme cuiniyacü. Cacaüyarixita nivarayenü'axüani yuvaücavame. Pücavapitüacai cacaüyarixi memütiniunicü, müme memimaicaicü.

*Quesusi que müticuyeicacai Carereya cuieyarisie
ticuxatatü
(Rucaxi 4:42-44)*

³⁵ Hicü 'uxa'arieca ximeri meri 'acuxi yüvicüta nanucuqeni. Quita vayeyaca, neyani macumavesiepai. Mana niuyutanenevieni.

³⁶ Hicü Simuni, hipatüta hamatüana mem'u'vacai menenucuyeique Quesusi.

³⁷ Me'itaxeyaca müpaü metenitahüave, Yunaitü mepümasicuvautüve.

³⁸ Quesusi müpaü tinivarutahüave, Cümüsüari 'uma püta tepüyehu. Hipame quiecaritesie tepütayeixüani, nemütivaretaxatüanicü manarita. 'Ayumieme necaneyeyani.

³⁹ Hicü mana niuyeicacaitüni, ticuxatatü vatüquiteta naisarie Carereyasie, varayenü'avatü cacaüyarixi.

*Quesusi que mürenayehüa tevi cuiniyacü
müca'itiyacai
(Mateu 8:1-4; Rucaxi 5:12-16)*

⁴⁰ Mericüsü xevitü cuiniyacü müca'itiyacai caninuani hesüana, cui 'ivavirietü. 'Utitunumaveca hüxiena, müpäü tinitahüave, Xüca pe'avaüriyani, 'ecü pecaniyüveni pemünesi'itieni.

⁴¹ Quesusi 'inenimayatü yumama niutasera. Nimayüani müpäü ticühüavetü, Nesüari nepünevaüriya. Pecaniu'itiyaniri.

⁴² Müpäü titahüavecu yapaucua peunua cuiniya. Tevi 'itiyatü nayani.

⁴³ Cuini mieme 'ihüritüatü, Quesusi neinü'ani cuitüva,

⁴⁴ müpäü ticühüavetü, 'Amarima 'aixüa, xeimetüme pemücaraxaxatüvani havaicü. Mara'acamesüa quenemie püta. Quene'axeianüa. Pemanayevecü, quenanutimava que müre'aitaxü Muisexi yapemütivatahecüatüanicü.

⁴⁵ Mücü masi mana heyaca yatiniutixatatüyani vaücava. Naisarie tinicuxatacaitüni que mütiuyü. 'Ayumieme Quesusi püca'yüvecai quiecarisie me'axeni yuhécüatatü, masi yeuta necateitüni macumavesie. Hesüana meni'axecaitüni naisarie quiecatari.

2

Quesusi que mürenayehüa huriecame (Mateu 9:1-8; Rucaxi 5:17-26)

¹ Mericüsü yapäumexa tucari 'anucayacu, hutarieca caninuani Caperünaumesie. Catiniutamariva quename quita hayecatei.

² Yümüiretü cuitü meni'yucuxeürieni. Memüyümüirecaicü, ni quitenie hüxie

mepücatenaquecai. Mücü tinivacüxaxatüvacaitüni niuqui.

³ Hicü hipatü huriecame meni'atüirieni, yunau-catü mehecuetü.

⁴ Hura me'ecuenique meniyutatexieni teüteri memüyumüirecaicü. 'Ayumieme Qesusi manucatei qui heima püta mecaneitiyepieni. Me'ivati'ineca 'ixumari muva meneicatuani huriecame, 'itarisie 'acaime.

⁵ Qesusi varuxeyaca yuri que memüte'eriecai, müpaü tinitahüave huriecame, Nenive, pepüreyehüviyarie 'axa pemütiuyuricü.

⁶ Hicü hipatü 'inüaricü memüte'üquitametücai muva mecanayetecaitüni. Yu'iyarisie müpaü meteniyücühüavecaitüni,

⁷ Titayaricuta müya ticühüave icü. Pisevixima Cacaüyari müpaü 'axa 'utaitü. Quepainenü püyüve müreyehüvirieni tevi 'axa tiuyurieyu. Xevitiüxa xEICÜa caniyüveni Cacaüyaritütü.

⁸ Qesusi yu'iyarisie timaitü müya memüteyücühüavecaicü, müpaü tinivarutahüave, Titayari müya xeteyücühüave yu'iyarisie.

⁹ Tita masi caticuanive. Que ticuanive müpaü mütitahüave muhurie, Pepüreyehüviyarie 'axa pemütiuyuricü. Caticuanive masi müpaü mütitahüave, Quenanucuquexi, 'a'itari quenanucucue'i, quenecuyeicani.

¹⁰ Paraque müpaü xemütehetimanicü Yuri Tevi netitevatü heiserie nemexeyacü cuiepa, nemütivareyehüvirienicü 'axa meteyurieyu, müpaü tinitahüave huriecame,

¹¹ 'Ecü nepümarahüave, quenanucuquexi, 'a'itari quenanucucue'i, 'aquie quenemie.

12 Hicü nanucuqueni. Yu'itari 'anucucueca neyani yunaima vahüxie. 'Ayumieme yunaitü meniuhüxiyani. 'Aixüa meniutiyuanecaitüni Ca-caüyari hepaüsita, müpaü me'utiyuatü, Hasuacu tepücanenierivave 'ipaü tiyüaneme.

*Que mütita'ini Revi hesiena mütiviyanicü
(Mateu 9:9-13; Rucaxi 5:27-32)*

13 Mericüsü tavari haracuna tesita neyani Quesusi. Teüteri yunaitü hesüana meni'axecaitüni. Mücü tiniva'üquitüacaitüni.

14 Hicü mana 'uyemietü nixeiya Revi 'Aripeu münu'ayatücai teüteri memüte'ayutituayasie 'acaime. Müpaü tinitahüave, Nehesie quetineviyani. Revi 'anucuqueca hesiena tñiuviya.

15 Mericüsü ticuacacu Quesusi Revi quita, yuvaücavatü cuviyexunusie mieme memüteyetuiriyarie, hipatüta 'axa teyuruvamete metenicuacaitüni Quesusimatü teyü'üquitüvametemama vahamatü. Meniyumüirecaitüni memiveiyacai.

16 Hicüsüari hipatü 'inüaricü memüte'üquitametetücai, müme Pareseusixi vahesie memüteviyacai, müme me'ixeiya ticuacame 'axa teyuruvamete vahamame müme cuviyexunusie mieme memüteyetuiriyari vahamame, müpaü metenivarutahüave teyü'üquitüvametemama, Neuxei, püticua'a püti'ie müme cuviyexunusie mieme memüteyetuiriyari vahamatü, 'axa teyuruvamete vahamatü.

17 Quesusi varu'enieca müpaü tinivarutahüave, Müme 'aixüa memüteheu'erie tiyu'uhayemavame

mepücaheuyehüva. Müme memütecucuye püta mepeyehüva. Nesü que nemütinua, nepücanua nemüvata'inienicü müme heiseriemecü yamemütecahu. Müme 'axa memüteyurie püta nevata'inienique nepunua, memütehayevacü 'axa memüteyuriecaicü.

*Que memüte'ita'ivaviyaxü haquiya hepaüsita
(Mateu 9:14-17; Rucaxi 5:33-39)*

¹⁸ Mericüsü Vani teyü'üquitüvametemama, Pareseusixi yunaitü 'icuai meniyuhaquiecaitüni heiva. Hipatü me'u'axüaca, müpaü metenita'ivaviya, Titayari Vani teyü'üquitüvametemama, teyü'üquitüvamete Pareseusixi vahesüa memümiemete titayari meteyuhaquie, 'ahesüa miemete teyü'üquitüvamete mecayuhaquiecahu.

¹⁹ Qesusi müpaü tinivaruta'eiya, Que meteyüvave memüyuhaquieca neneüqueme cupaniyerumama, neneüqueme mexi vahamatü 'a'uca. Mexi neneüqueme vasata 'uca, mecapyüvave memüyuhaquieca.

²⁰ Tucari naye'amücü quepaucua neneüqueme mütihanieni vasata. 'Ana meniyuhaquiecuni, 'iya tucari 'aye'ayu.

²¹ Tevi 'ixuriqui mücayutatutuvecü püca'imatesiquitüani 'ixuriqui cui müye'i. Mesü xüca müpaü tiuyurienique, manesiqui hecuametütü müye'i pütahanaqueyu, sanimeyari masi 'axa 'anetü nayaniqueyu.

²² Tevi sixai müye'isie püca'icatuani vinu mücuanacü, mesü xüca müpaü tiuyurienique, sixai nitasanequeyu, vinu neuyeveniqueyu

sixaita. Vinu masi sixai hecuamesie canituarivani mücuanacü.

Teyü'üquitüvamete que memüte'ivatihunaxüa türicu 'uxipiya tucarisie

(Mateu 12:1-8; Rucaxi 6:1-5)

²³ Mericüsü 'uxipiya tucarisie 'esipa niuyeicacaitüni, teyü'üquitüvametemamata yunaitü. Müme menisutüani me'icahurucatü müayeyari, mana me'u'uvatü.

²⁴ Hicü Pareseusixi müpaü metenitahüave, Neuxei, titayaricuta müpaü meteyurie que mücatitauniva 'uxipiya tucarisie.

²⁵ Quesusi müpaü tinivarutahüave, Hasuacu xecate'ititerüvavave que mütiuyuri Raviri, heiyehüatü heuhacamütü, müme hamatüana memu'uvacaita meheuhacacuicucacu.

²⁶ 'Iya Cacaüyari quita neutahani quepaucua 'Aviyatari mühürütüariecai mara'acate vahepaüsita. Pa Cacaüyari hüxie mamanari niuticuanani. Mara'acate xEICÜA heiserie mepexeiya memiticuanicü mücü pa, hipatü heiserie mepücahexeiya. Müme hamatüana memu'uvacai tinivaruminita Raviri.

²⁷ Müpaüta tinivarutahüave Quesusi, 'Uxipiya tucari caniuti'usieni teüteri vahesie mieme. Teüteri que memüte'uveviya, 'uxipiya tucarisie mieme xEICÜA mepüca'utiveviya.

²⁸ 'Ayumieme Yuri Tevi que nemütiteva, 'uxipiya tucari hepaüsitata necatini'aitani.

3

Tevi mümamavaquicai

(Mateu 12:9-14; Rucaxi 6:6-11)

1 Mericüsü tavari tuquita neutahani. Tevi mümamavaquicai muva nayecateitüni.

2 Müme menihupiecaitüni, Capenayehüani 'ux-
ipiya tucarisie meteyücühüavetü, me'ixanetacutü.

3 Hicü Qesusi müpaü tinitahüave tevi mümamavaquicai, Quenanucuquexi, hixüapa queneutaquexi.

4 Müpaü tinivaruta'ivaviya Qesusi, 'Uxipiya tucarisie tipitüarie 'aixüa mütiyurienicü, püpitüarie nusu 'axa mütiyurienicü. Tipitüarie mütiyutavicueisitüanicü, püpitüarie nusu mütiyumienicü. Mümesü cayuvatü meniu-macaitüni.

5 Hicü yuhaxüama varuxeyaca, yuhiverietü memüses'e'icaicü yu'iyarisie, müpaü tinitahüave tevi, 'Amama queneutasera. 'Iya nitasera, 'aixüa 'anetü nayani.

6 Hicü Pareseusixi mevayecüneca, müme Herurexisie memüteviyacai vahamatü meni-uyu'enieni hepaüsitana, que memüte'imieniquecai.

Teüteri que memüteyucuxeürrie haracuna tesita

7 Hicü Qesusi teyü'üquitüvametemama yunaitü haracunapai menecüne. Yümüretü teüteri meniveiyacaitüni Carereyatari, Cureyatari,

8 Querusaremetari, 'Irumeyatari, Curutani 'anutaüyetari, Tiru 'aurie Siruni 'aurie quiecatari. Yuvaücavatü me'u'enanaca nai que mütiyurienecai, hesüana mecaniu'axüani.

9 Hicü nivaruta'aitüani teyü'üquitüvamete hura memehanacü canuva hesiena mieme, capa me'isaipünacü, memüyumüirecaicü teüteri.

10 Yumüireme nivaranayexürüvacaitüni.
'Ayumieme yunaitü cuiniya memexeyacai
mesaipünetü hesüana meni'axecaitüni
me'imayüanique. 'Ayumieme canuva niuta'aita.

11 Cacaüyarixi memüca'itiyatüca me'ixeyatü,
hüxiena meniucaxürüvecaitüni, müpaü
mete'uhivatü, 'Ecü Cacaüyari pecaninu'ayatüni.

12 'Iya heiseriemecü nivahüritüacaitüni
memüca'ihecüatanicü que müpaicütücai.

*Tamamata heimana yuhutame que
mütivaranuyexei nü'arisixi*

(Mateu 10:1-4; Rucaxi 6:12-16)

13 Hicü neutyune hürisie. Müme müvaranuyexei
nivaruta'inieni hesiena memüteviyanicü.
Me'ayecüneca teüteri vasata, hesiena meteniüviya.

14 Tamamata heimana yuhutame
nivaranuyeteüxüa. 'Arique ni-
vatanü'axüaniquecaitüni memütecuxatanicü,
hamatüana memü'uvanicü,

15 heiserie nivapitüaniquecaitüni
memüvaranayexürüvanicü tecuicuicate,
memüvarayenü'axüanicüta cacaüyarixi 'axa
memü'anene.

16 Simuni püxevitütücai, Qesusi mitaterüvaxü
Pecuru,

17 hipatüta, Cacuvu Severeu nu'aya, Vani
Cacuvu 'ivaya, Qesusi mütivarutaterüvaxü
Puhanerüquesi, taniuquicü Türarücamete paine,

18 'Atürexü, Piripe, Parüturume, Mateu,
Tumaxi, Cacuvu 'Aripeu nu'aya, Tareu, Simuni
mücananisitatücai,

19 Cura 'Isicariutitanaca 'arique Qesusi
müyetua.

Que mü'ane 'axa 'utaitü misevixima 'Tyari Mütiyupata

(Mateu 12:22-32; Rucaxi 11:14-23; 12:10)

Hicü quita meneutahaxüani.

²⁰ Tavari yuvaücavatü teüteri me'u'axüacu müme mepüyutatexie metecuanique.

²¹ Hicü maremama me'u'enanaca, meniu'axüani memenuhanacü. Müpaü meteniyücühüavecaitüni, 'Asipücatimate que mütiyuriene.

²² Mücü meta, hipatü 'inüaricü memüte'üquitametetücai, Querusaremesie memeyecü, müpaü meniutiyuanecaitüni, Peheresepuri pinü'ü. Cacaüyarixi 'axa memü'anene va'uquiyarisie mütivayacü, 'ayumieme püvarayenü'a cacaüyarixi, meniutiyuanecaitünita.

²³ Hicüsüari yu'aurie varutacuevieca, 'üxasicü müpaü tinivaruta'üquitüani, Cauyumarie que tiyüve mayuyenü'anicü yücümana.

²⁴ Yaxeicüata, xeime cuieyarisie quiecatari xüca hixüata meysana, xüca me'ayuca'unieca, mücü vacuviyexunu püca'yüveni 'emüreutevinicü.

²⁵ Xeime quie miemete hixüata xüca meysana, xüca me'ayuca'unieca, mepüca'yüveni 'ememüteheutevinicü.

²⁶ Cauyumarie xüca yuca'unarümenique, türücariyaya hixüata xüca yusanaque, 'emüreutevinicü püca'yüveniqueyu. Pütaxüximeniqueyu püta.

²⁷ Tevi püca'yüve meutahanicü mütürücaüye quita, piniteya mütinavanicü, me xüca ca'ihüanique mütürücaüye meri. 'Ihüame, pütinavani tita mütixuave quitana.

28 'Icū niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, naime 'axa memüteyurie teüteri, mepüyüvave memüteheuyehüviyarienicü, naime 'axa memutiyuane.

29 Masi que mü'ane 'axa 'utaitü misevixima Cacaüyari 'Iyarieya Mütiyupata, mücü hasuacu pücareuyehüviyarieni mücücü. Hesiena masi catiniuhüivani, yuheyemecü 'emuvecü tita 'axa mütiuyuri.

30 'Ipaü niutayüni, müme müpaü memutiyanecaicü, Cacaüyari müca'itiya ninüca.

*Qesusi 'ivamama varusieya
(Mateu 12:46-50; Rucaxi 8:19-21)*

31 Hicü varusieya 'ivamama yunaitü mecaniu'axüani. Tacua meti'utü metenitanü'airieni yu'aurie me'icuevietü.

32 Teüteri yumüiretü menayetecaitüni hamatüana. Müpaü metenitahüave, Neuxei, 'avarusi 'a'ivama mepümasiha'ivava tacuapaitü.

33 Mücü müpaü tinivarutahüave, Quehateri nevarusi ne'ivama.

34 Varanuxeiyatüyaca 'auriena mematecai, müpaü niutayüni, Camü nevarusi ne'ivama.

35 Que mü'ane yamütiyuriene que mütinaque Cacaüyari, mücü canine'ivatüni caninevarusitüni.

4

*'Imüari 'ivivame 'üxasi hepaüsita que mütimasiücü
(Mateu 13:1-9; Rucaxi 8:4-8)*

1 Mericüsü tavari haracuna tesita tiniuti'üquita. Hesüana meniyucuxeürieni yuvaücavatü teüteri.

'Ayumieme canuvasie nacayerüni hapa yecaimesie. Yunaitü teüteri cuiepa püta meniti'ucaitüni ha tesita.

² Mana vaüca tiniva'üquitüacaitüni 'üxasi hepaüsita. Hicü ti'üquitatü müpaü tinivarutahüave,

³ Xequene'enanaca. Camüsü, 'ivivame neyani.

⁴ Mericüsü 'imüari 'ivienecacu, hipatü huyeta niucaxürieni. Viqixi meniucaxürieni meniticuani.

⁵ Hipatüta macutetexiyasie niucaxürieni, vaüca müca'acucuieyasie. Cuitüva niutineni, cuie 'emücaçuicaicü.

⁶ Hicü quepaucua tau mane nicuini, niutivani mücahananatücateicü.

⁷ Hipatüta xuya 'imüariyarisata niucaxürieni. Xuya niutivere, heimana niuyecüne. 'Imüari cacaniutixuavere.

⁸ Hipatüta cuie 'aixüa müracu'anesie niucaxürieni. 'Utinexüaca 'utivavereca, niutixuavere. Hipatü xei teviyari heimana tamamata nayani, hipatüta haica teviyari ratüa, hipatüta xei sienituyari ratüa.

⁹ Müpaüta niutayüni, Xaütünetü mu'enaxü que'u'ena.

*Titayari 'üxasi hepaüsita ticuxatatü müti'üquitacai
(Mateu 13:10-17; Rucaxi 8:9-10)*

¹⁰ Hicü yühücüate metitetü, müme 'auriena memütitecai, Tamamata Heimana Yuhutame vahamatü menita'ivaviya 'üxasi hepaüsita que müti'üquitacai.

¹¹ Müpaü tinivarutahüave Quesusi, Xeme xecaniupitüarieni tita mütiuti'aviesiecai, xemütemaicacü que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu. Hipatü tacua memütitei püta, naimecü 'üxasi hepaüsita xeicüa mecaniupitüarieni

'utüarica manuyünepaü, para memüca'ixeyacü,
sepa yemecü memütanenierenique, para
'asimemücatehetimanicü, sepa yemecü
memü'enanacaque,

¹² capa ta'aurie me'axürenicü Cacaüyarisie mete-
viyaque, capa metehueyhüviyarienicü.

*Quesusi que mütihecüatacai yü'üquisica ti'ivivame
hepaüsita*

(Mateu 13:18-23; Rucaxi 8:11-15)

¹³ Hicü müpaü tinivacühüaveni, Cari xeme
'icü 'üxasi hepaüsita xepüca'u'enana. Quetütüri
xete'enanani naimie 'üxasi hepaüsita.

¹⁴ 'Ivivame ni'ivieneni niuqui.

¹⁵ Hipatü huyeta miemete mecanihümetüni
haque niuqui muca'iviya. Quepaucua memi'enie,
cuitüva Cauyumarie ni'axeni. Niuqui netücüni
vahasüa muca'iviya.

¹⁶ Hipatüta yaxecüa 'imüari mecanihümetüni
macutetexiyasie memuca'iviya. Quepaucua ni-
uqui memü'enie, yapaucua menitanaqui'erieni
meyutemamavietü.

¹⁷ Yücümana mepücahananatüca, masi
'emepücateheutere. Quepaucua memü'uximatüarie
quepaucua memutaveiyarie 'icü niuqui
hepaüsita, yapaucua meniucunuitüarieni.

¹⁸ Hipatüri 'imüari menihümetüni xuya
'imüariyarisata memuca'iviya. Müme niuqui
menu'enieni,

¹⁹ masi mepüyuhiveritüa tita hicü mütimieme
meha'erivatü, tuminicü meyutemamavietü
mepüteyu'irüviya, hipameta vaücavame

menihive'erieca. Mücücü niuqui niupünariexüani naisata. Cacaniutixuavere.

²⁰ Hipatü 'imüari mecanihümetüni cuie 'aixüa müracu'anesie memuca'iviya. Niuqui mecaniu'enieni, meniuyuvaüriya me'inaqui'erietü, mecaniutixuxuavereni. Hipatü xei teviyari heimana tamamata menacüne, hipatüta haica teviyari menacüne, hipatüta xei sienituyari menacüne.

*Tita müti'avie que mütihecüasieni
(Rucaxi 8:16-18)*

²¹ Hicü müpaüta tinivacuxaxatüvacaitüni, Cüxeme que racueiya puticü manunamienicü, 'utatüa mutiquecanicü nusu. Vapai püta caraqueca.

²² Tita müti'avie, masiücütü mayanicü xEICÜA 'apuve. Tita müranucaname, mühecüasienicü xEICÜA 'apuve.

²³ Xaütünetü mu'enaxü que'u'ena.

²⁴ Müpaüta tinivacuxaxatüvacaitüni, Xequeneyucuerivayurieca tita xemüte'enie hepaüsita. Que xemüteva'inüasirie hipame, yaxEICÜA xepüte'inüasiyarieni. Hesiena payaxe, xeme xemü'enana xehesie mieme.

²⁵ Que mü'ane tixaütü mürexeiya, tavari cuxi pütimiquieni. Que mü'ane tixaütü mücarexeiya, sepa que mütitita müreixeyia pütinavaiyarieni.

'Üxasi 'imüari hepaüsita, que mütiutineica

²⁶ Müpaüta tinivacuxaxatüvacaitüni, 'Ipaü catini'aneni Cacaüyari ti'aitametücacu. Camü tevi 'imüari niuta'ivieni cuiepa.

27 Niucahupuni nanucuquecani tucaricü tücaricü. 'Imüari niutineicani niutivavereni, mücü 'asicatimaicacu que mütineica que mütiuvavere.

28 Cuie yuxaüta pitinenetüva cüsunuyari meri, 'arique müayeyari, 'arique tacari.

29 Ticuayu, 'ana türicu xicamete nivaranunü'amücü, 'isanari maye'acü.

'Üxasi musitasa 'imüariyari hepaüsita

(Mateu 13:31-32; Rucaxi 13:18-19)

30 Hicü müpaü niutayüni, Que te'utiyuaneni, titapaü ti'aneni Cacaüyari ti'aitametücacu. Que mü'ane 'üxasi hepaüsita tepihécüatani.

31 Musitasa 'imüariyari paü cani'aneni. Cuiepa muca'iviva, xevitü 'imüari hepaüna 'anetü pücaxuave cuiepa 'esipepetü.

32 'Uca'iviyaca caniutineicani. Tupiriya mutineica, xevitü hepaüna 'anetü pücaxuave 'epapatü. Mamateya neucunexüani 'etütütü. Taheima miemete viquixi mecaniyüvaveni memüyuti'ituatüanicü hesiena 'etüriyarisie.

Titayari Quesusi müti'üquitacai 'üxasi hepaüsita ticuxatatü

(Mateu 13:34-35)

33 Vaüca 'üxasi hepaüsita ticuxatatü 'iyapaü 'aneneme tinivacuxaxatüvacaitüni niuqui, que memüteyüvavecai memi'enienicü.

34 'Üxasi hepaüsita caticuxatatü pücativacuxaxatüvacai. Teyü'üquitüvamate xeicüa me'ayetetü yühücüate tinivarutahecüatüani naimé.

Quesusi que mütinütüa 'eca vitari

(Mateu 8:23-27; Rucaxi 8:22-25)

35 Hicü mücü tucarisie 'ucutaicarecu müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamete, Hicümüsütari 'anutaüye tepanucüne.

36 Müme mevarucu'eirieca teüteri mana memüti'ucai, meneivitüni ca'anatiyeivecacu canuvasio meyetetü. Hipatüta canuvate mecüne hamatüana.

37 Hicü yapaucua niucu'eca vaücava. Hamevari neucayeurivecaitüni canuvasio. Nitihüniyarümecaitüni.

38 Qesusi canuva cüsapa nacateitüni, muritarisio 'utimu'utü, cusutü. Menenutahütüani müpaü mete'icühüavetü, Ti'üquitame 'acu, pecareu'acuerivayurie temeuyeveximecü.

39 Hicü 'anucuqueca nitatieni 'eca. Müpaü tinitahüave haracuna, Cayuvatü 'aixüa, quetineuhayeva. 'Eca neunuani, niucuharuanare yemecü.

40 Müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamete, Titayari xetemama. Quepaütütü yuri xecate'erie.

41 Müme masi cuini mieme meniutimamani. Müpaü meteniyutahüave, Quepaicüri pühücü 'icü. 'Asita 'ecatütü haracunatütü meni'enieca que mütiva'aitüa.

5

Cacaiyarixi 'axa memü'anene que memüte'inücai Cataratanaca

(Mateu 8:28-34; Rucaxi 8:26-39)

1 Mericüsü haracuna 'anutaüye meneta'axüani Cataratari vacuiepa.

² Canuvasie 'anatiyacu, yapaucua tevi cacaüyari müca'itiya minücai nenucunaque müquite vateuquiyapa 'ayeneca.

³ Mücü tevi vateuquiyapa necateitüni. Teüteri menitexiecaitüni me'ihüanique tepüacü.

⁴ Müixa nicuhüivacaitüni tepüacü yumamatesie yü'ücasesie, peru yumamacü tepüa nanutequecaitüni, yü'ücasesie mieme nanuyequésinacaitüni. Xevitü hepaüna pücatürücaüyecai mimaxiutacü.

⁵ Tucariçü tücaricü teuquiyapa nicuyeicacaitüni ya hürisie, cuhivanetü, tetecü yucuxitequetü.

⁶ Hicü Qesusi 'uxeiyaca teva 'uyeicame, hep-ana niutanausa. Hüxiena niutitunumaqueni

⁷ carima 'utahivatü, müpaü 'utaitü, Que peneti'uximatüani, Qesusi 'acu Cacaüyari yunaima vaheima macave pemünu'aya. Nepümasivaviri yanetihüritüatü Cacaüyari, penücahürixüa 'axa nesi'uyurieni. Müpaü niutayüni

⁸ Qesusi müpaü mütitahüavixücü, 'Ecü cacaüyari pemüca'itiya, queneuxüna.

⁹ Hicü müpaü tinitahüave, Cuyaxi Xei Vaxayari netinitevaca, temütamüirecü.

¹⁰ Vaücava vaüriyarica neyevaviriecaitüni Qesusi mücavaranuyenü'anicü mücü cuiepa.

¹¹ Mericüsü yemuritüa tuixuri metenicuacaitüni yuvaücavatü.

¹² Cacaüyarixi vaüriyarica meneyevaviriecaitüni yamete'icühüavetü, Tuixuri vahesüa quetanannü'a temüvanünicü müme.

¹³ Hicü Qesusi nivarupitüani. Cacaüyarixi memüca'itiyatüca me'ixünaca tevi menivarutiviya

tuixuri, 'esivatücacu huta miriyari meyupaümeme. Tuixuri yapaucua meniutanausa 'aita meneucayune. Hapa meneuxürieni, meniucuni haracunasie.

¹⁴ Hicü tuixuri vahüvemete meniuta'una. Yametenicuxatacaitüni quiecarí 'amüyevásie 'esimüyeyesie. Teüteri menecüne mecunieretüvetü que mütiuyü.

¹⁵ Quesusisüa me'u'axüaca menixeiya teví cacäyarixi meminücai, Xei Vaxayari memiviyacai. Menixeiya mana 'acaimé, heuquemarimacame, 'aixüa re'iyarime. Meniutimamani.

¹⁶ Hicü müme memunenierixü metenivacuxaxatüvacaitüni que mu'itüarie teví, que mütiuyü tuixuri vahepaüsita.

¹⁷ Teüteri menisütüani vaüriyarica me'ipitüatü vacuiepa müyemicü.

¹⁸ Hicü canuvasie cayerüximecacu Quesusi, 'iya teví cacäyarixi meminücai vaüriyarica canipitüani hamatüana muyeicanicü.

¹⁹ Quesusiri püca'ipitüa. Müpaü püta tinitahüave, 'Aque quenemie 'amarema vahesüa. Yaquetini-varetaxatüa vaüca que mütiuyuri Ti'aitame 'ahesie mieme, que matiunenimayataxü.

²⁰ Mücü neyani. Tamamata Quiecarite müracusevasie nisütüani ticuxatatü vaüca que mütiuyuri Quesusi hesiena mieme. Yunaitü menihüxiyacaitüni.

*Cairu nu'aya que müranayehüiya, 'uca müticuyecai
'imayüacu Quesusi 'ixuriquieya
(Mateu 9:18-26; Rucaxi 8:40-56)*

21 Mericüsü hutarieca 'anutaüye 'anuyacu canuvasie, yuvaücavatü teüteri meniüucuxeürieni 'auriena haracuna tesita 'uvecacu.

22 Mericüsü tuqui va'ü xevitü, Cairu titevatü, mana caninuani. Qesusi 'uxeiyaca niutihüximaqueni hüxiena.

23 Vaüriyarica canipitüani müpaü 'utaitü, Nenive pemüxime 'ucatütü. Quenemayüamie manayevenicü, 'ayenieretü mayanicü.

24 Qesusi 'utümana neyani.

Mericüsü meniveiyacaitüni teüteri yumüiretü me'isaipünatü.

25 Hicü 'uca 'aniuyeicacaitüni vasata tamamata heimana huta viyari müyuriecäi ticuyetü xuriya 'uhanisitüatü.

26 Vaüca tini'uxitüariecaitüni yumüireme teyu'uhayemavamete vahesüa 'axetü. Tita mürexiyacai nai tiniutixütüani tiyutuatü. Yutatexieca, cui niyüanecaitüni masi.

27 'U'enaca que müticuxaxasivacai Qesusi hepaüsita, 'utümana 'umietü teüteri vasata, Qesusi 'ixuriquieya niumayüani,

28 müpaü tiyücühüavetü, 'Ixuriquieya xüca ne'umayüani xeicüa, nenanayevemücü.

29 Mericüsü yapaucua xuriya peunua manecacai. Yuvaïyarisie müpaü tiniuyumani mücü cuiniya meunuacü.

30 Hicü Qesusi yu'iyarisie retimaica yütürücariyacü mi'axixücü xeime, yapaucua ta'aurie 'aveca teüteri vasata müpaü niutayüni, Qepai ne'ixuriqui pumayüa.

31 Teyü'üquitüvametemama müpaü metenitahüave, Cari pevaxeyatü teüteri naisata

memasisaipünacacu, müya peraine, quepai pñesi'umayüa peraine.

³² 'Iya nanieretüyani, que mü'ane miyuri xeiyaque.

³³ 'Uca 'uyüyacatü maricacü, timaitü que mütiuyü yuhesie, huxiena ninuani. Mana 'utihüximaqueca, naime tiniutahecüata que mütiuyü, que mütivaiyacü.

³⁴ Hicü müpaü tinitahüave, Nenive, yuri pemütiuta'ericü pepanayeve. 'Aiyarisie peca'uximatüarietü quenemie, 'aixüa pereu'erietü 'uxa'atüni varie yapecatiucacucuinetü.

³⁵ Hicü müpaü 'utainecacu cuxi, va'üsüa miemete meniu'axüani müpaü mete'icühüavetü, 'Aniveri pemü. Titayari peti'uximatüa cuxi ti'üquitame.

³⁶ Qesusi varu'enieca müpaü mete'icühüaveme, müpaü tinitahüave va'ü, Pepücaheumaca, yuri que-tine'erieca xEICÜA.

³⁷ Hicü teüteri pücarupitüa memenuveiyacü. Pecuru Cacuvu yu'ivamacame Vanimame xEICÜA nivarupitüani.

³⁸ Hicü va'ü quie heta'aca meyuxamurietüveme nivaruxeiya me'utisuaname me'utihivame yumüireme.

³⁹ Muva heutahaca müpaü tinivarutahüave, Titayari xeteyuxamurie xete'utisuana. Nunusi pücamüqui. Pucusu xEICÜA.

⁴⁰ Müme mecaninanaimacaitüni. Hicü yunaime varayenü'aca, nunusi muyecasio nivateutavitüni cuesieya varusieya mümeta hamatüana memu'uvacai.

⁴¹ Hicü mamayasie tiviereca, müpaü tinitahüave

yuniuquicü, Tarita cumi, taniuquicü, 'Üimari 'acu, quenanucuquexi nematinahüaveni.

⁴² Yapaucua nanucuqueni nunusi, niuyeicacaitüni. Tamamata heimana huta viyari nexeiya-caitüni. Cuitüva meniuhüxiyani yemecü.

⁴³ Qesusi heiseriemecü yatinivarutahüave xevitü tüma mücaretimanicü que mütiuyü. Müpaüta tinivarutahüave, memüte'iminicü.

6

Nasareti quiecarisie que mütiuyeicacai Qesusi (Mateu 13:53-58; Rucaxi 4:16-30)

¹ Mericüsü mana neyani, yuquiecarini nuani. Teyü'üquitüvamete meniveiyacaitüni.

² Hicü 'uxipiya tucari 'aye'acu, tuquita nisutüani ti'üquitatü. Müme memi'eniecai meyumüiretü menihüxiyacaitüni müpaü me'utiyaütü, 'Icü meixeiya, haque pemieme. 'Icü que tiupitüarie mütimaivenicü. Que tiupitüarie 'inüari mütürüçavi mütiyuriencü.

³ 'Icü caticaripiniteru, Mariya münu'aya. Cacuvu Cuse Cura Simuni va'iva catihücü. 'Uva tahesüa mecatetitei 'ivamama 'ucari. Hicü menitixani'erieni.

⁴ Qesusi müpaü tinivarutahüave, Tixaxatame ve'eme cani'erivani naisarie, masi yuquiecarisie xeiçua yumarema vasata yuquita ve'eme püca'eriva.

⁵ Mana püçayüvecai xeime 'inüari mütürüçayü mütiyurienicü. Hipame tecuicucate xeiçua yuxeuime vahesie 'utimeca nivananayexürieni.

⁶ Yuri memücate'eriecaicü, ni'iyarixieacaitüni. Hicü quiecarite 'esimüyeyesie tini'üquitanecaitüni.

*Tamamata Heimana Yuhutame que
mütivareutanü'axüa teyü'üquitüvamete
(Mateu 10:5-15; Rucaxi 9:1-6)*

⁷ Mericüsü Tamamata Heimana Yuhutame varutacuevieca yu'aurie, nivareutanü'axüani yuhutatame. Heiserie nivarupitüani cacäüyarixi memüca'itiyatüca vahepaüsita.

⁸ Müpaü tinivaruta'aitüani, tixaütü memücate'upiximenicü huyeta, mumuxi xEICÜA, 'inüa pücatixaü, cüsiurita pücatixaü, tumini vivurasie yemaneme pücatixaü,

⁹ memeu'uixüanicü cacai xEICÜA, peru huta camixayari memüca'anacatütücanicü tinivaruta'aitüani.

¹⁰ Müpaüta tinivarutahüave, Haque xeme'axüani quita, muva xequeneyuhayevani 'asita quepau-cua xemüyehuque.

¹¹ Quiecarisie quiecatari xüca mecax-etanaqui'erieni, xüca mecayuvaüriyani memüxe'enienicü, mana xequenanuyecüni, tumuanari xequeneucasixüa yucacaisie, müpaü xeteyurietü xemütetahecüatanicü vahesie que mürahüiva. 'Icü niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, Surumatari Cumuxatari cuini mieme mepücatatacuritüarieni müme vahepaü quepauca 'isücame müvatacuevieni, mücü quiecarisie quiecatari que memütetatacuritüarieni.

¹² Hicüsüari teyü'üquitüvamete meneutayeixüani, müpaü metecuxatatü, teüteri memütehayevacü 'axa memüteyuriecü.

¹³ Yuvaücavame cacäüyarixi meni-varayenü'axüani. Tecuicuicateta yu-vaücavame haseiti mevarucavirivatü meni-

varanayexürüvacaitüni.

*Ti'üyame Vani que mütiümierie
(Mateu 14.1-12; Rucaxi 9. 7-9)*

¹⁴ Hicü Herurexi müti'aitametücai mana cuiepa niu'ena que mütiuyü. Naisarie tiniutamariva que mü'ane mühücütücai Qesusi. Müpaü meniutiyuanecaitüni, Ti'üyame Vani caniyüaneni. Nanucuquetüarieni 'umüca, 'ayumieme mücü türücariya nicuyuitüvani.

¹⁵ Hipatüta müpaü meniutiyuanecatüni, 'Eriyaxi canihücütüni, hipatüta, tixaxatame caniyüaneni meripai miemetexi texaxatamete vahepaü 'anetü.

¹⁶ Herurexi masi 'u'enaca müpaü niutayüni, Süricü Vani canihücütüni nemi'aitaxü mu'uya manutivitequienicü. Mücü nanucuquetüarieni, rainecai.

¹⁷ Mücü Herurexi meripai nivarutanü'ani memiviyacü Vani. Casariyanata nenutahüani, müpaü müтинаquecaicü Heruriya. Müpaü tiniuyüni Herurexi mitivitücü yu'iva 'üyaya, Heruriya mütitevacai, Herurexi 'ivaya Piripe titevacacu.

¹⁸ Vani caviyarievetü cuxi müpaü tinicühüavecaitüni Herurexi, Pepücapitüarie pemevitücünicü 'a'iva 'üyaya.

¹⁹ Heruriya ni'uxive'eriecaitüni. Niyutexienecaitüni 'imiemütü Vani.

²⁰ Herurexi nimacarücaitüni Vani, 'imaitü tevi mühücütücaicü heiseriemecü yamüticameicaicü, mupasiecaicü Cacaüyarisie mieme. Ni'üviyacaitüni. 'Tenietü 'asipücatimaicai que mütiyuriemücücai. Siepüre ninaquecaitüni mi'enienicü.

²¹ Mericüsü tucari naye'ani Heruriya Vani ma'ivacü, quepaucua Herurexi 'ixüarari mutavevi

matinuivaxü yutucarisie. Te'aitamete, cuyaxi teva'aitüvamete, Carereyatari va'uquiyarima nivaruta'inieni.

²² Heruriya nu'aya 'uca vatahaca, tiutineica, nivanaquecaitüni Herurexi mümeta hamatüana memütecuacai yunaitü. Cuiepa ti'aitame müpaü tinitahüave 'üimari, Tita mümatinaque queneneutavaviri, nemümasimanicü.

²³ Niyühuritüani yarehüavetü, Tita pemünetitavavirieni nepümasimini, sepa cuiepa nemüti'aita hixüata 'arücame pemünetiutavaviri.

²⁴ Hicü mana neyani 'üimari. Müpaü tinitahüave yuvarusi, Tita netitavavirieni. Mücü müpaü tinita'eiya, Vani Ti'üyame mu'uya quenetavavirie.

²⁵ Mexüiva heutahaca cuiepa ti'aitamesüa, nitavavirieni müpaü 'utaitü, 'Ipaü canetininaqueni ne, hicü cuitü pemünesimini Vani Ti'üyame mu'uya, pateyusie yecaime.

²⁶ Cuiepa ti'aitame cui niyuhiveriecaitüni. Muyühuritüacü, teüteri hamatüana memütecuacai vacü, 'ayumieme pücayuvaüriyacai mita'imaiyacü.

²⁷ Cuiepa ti'aitame cuya niutanü'ani cuitü, 'ita'aitüaca Vani mu'uya mütuimiecü.

²⁸ Mücü heyaca, mu'uya nanutiviteni casariyanata. Pateyusie yecaime ni'atüani. 'Üimari niyetuirieni, 'üimarita yuvarusi niyetuirieni.

²⁹ Hicü mete'utamariECA, Vani teyü'üquitüvametemama menecüne, caxarieya menecueni. Teuquiyapa meneiteni.

*Teüteri que müttivarumi 'auxüme miriyari
(Mateu 14:13-21; Rucaxi 9:10-17; Vani 6:1-14)*

30 Mericüsü nü'arisixi Qesusisüa
meniyucuxeürieni, que memüte'uyuri que
memüte'üquitacai mete'itaxatüanique.

31 'Iya müpaü tinivarutahüave, Cümüsü
taxaüta tepuhu macumavesie, xequene'uxipieca
'esiva. Hipatü yuvaücavatü meni'axecaitüni
menecücaicitüni, 'ayumieme tucari mepücahücai
ni memütecuanicü müme.

32 Hicü canuvasie menecüne macumavesiepai
yühücüate.

33 Yuvaücavatü menivaruxeiya memecü,
menimaicaitüni Qesusi. Naime quiecarisie
quiecatari yuvaücavatü yü'ucama menecüne
me'unasaxüaximetü. Me'uhaitütüatü
meneta'axüani müme meri.

34 Hicü 'anatiyeiximetü Qesusi, teüteri
nivaruxeiya yumüireme. Nivarutinenimayata,
muxasi yühüveme memücahexeiya vahepaü
memü'anenecaicü. Mana nisütüani tiva'üquitüatü
müiremecü.

35 Hicüsüari ya'atevacacu tau,
teyü'üquitüvametemama hesüana meniyu-
cuxeürieni müpaü me'utiyuatü, 'Ena
canacumaveni, yacanatevani tau.

36 Quenivareutanü'axüa 'aurava
memütayeixüanicü quiecarite 'esimüyeyeusie
'emüyeyeusie, memüteyutinanaïrienicü 'icuai.

37 Mücü masi müpaü tinivaruta'eiya, Xeme
püta xequetenivarumicua. Müme müpaü meten-
itahüave, Tame tete'inanaiyu pa huta sienitu-
yarisie 'arücame, tetevamini.

38 Mücü müpaü tinivarutahüave, Quepaümeme
xepexeiya pa. Xequeneuxeiya. Yametetimaica,

'Auxüme payari, huta quesüteyarita, metenitahüave.

³⁹ Hicü nivaruta'aitüani yunaime, memücuyaxixüanicü 'üxa macuyürasie yayupapaümetü.

⁴⁰ Mana menicuyaxixüani, xei sienituyari ya huta teviyari heimana tamamata yameyupapaümetü.

⁴¹ Hicü 'auxüme payari 'anu'üca, huta quesüteyari meta, yuheima heutinierca, pamüpariyusi 'ipitüaca Cacaüyari, pa niutitara. Nivaru'ütüani teyü'üquitüvamete memüvaminicü. Huta quesüteyari niutimura yunaime vahesie mieme.

⁴² Yunaitü mete'ucuaca meniutihuxani.

⁴³ Hicü menicuxeürieni pa yuhayevameyari tamamata heimana huta quirivayari hüpüneme, quesüteyarita 'uarime yuhayevame.

⁴⁴ Müme memüte'ucuai 'uquisi xEICÜa 'auxüme miriyari mecaniyupaümeçaitüni.

*Quesusi ha heima que mütiuyeicacai
(Mateu 14:22-27; Vani 6:16-21)*

⁴⁵ Hicü nivarutamexütüani teyü'üquitüvamete memacayaxecü canuvasie, memenuyehaitüiyacü Vesairapai haracuna 'anutaüye, mexi varateütüvacai teüteri.

⁴⁶ Vareutanü'axüaca, hürisie neutiyune yutanenevienique.

⁴⁷ Hicü 'ucutaicarecu, canuva haracuna hixüapa niuyemieçaitüni. Quesusi cuiëpa püta niuyeicacaitüni yuxaütame.

⁴⁸ Mana me'uximatüariëcame nivaruxeiya me'ivequeme, vahepa maye'ecacaicü. Hicü

'esivatücacu tuxacüta, Quesusi vahepa
canamiecaitüni haracuna heima 'umietü.
Niuyeyaniquecaitüni.

⁴⁹ Müme me'ixeyaca haracuna heima
'umiecame, müqui me'erietü, meniutihiva.

⁵⁰ Yunaitü menixeiya, meniyumuinacaitüni.
Mücü cuitü nivarutahüave. Müpaü niutayüni,
Yu'iyari xequeneucayasa, ne nepüyüane.
Xepücaheumamaca.

⁵¹ Hicü vahesüa ye'acu, canuvasie
'acayerücu, 'eca neunuani. Müme cuini mieme
menihüxiyacaitüni meni'iyarixiecaitüni.

⁵² Pa hepaüsita que mütiuyü
'asimepücatehetimaivavecai, masi yu'iyarisie
meniupupurucaitüni.

*Quesusi que mütiwaranayexürüvacai Quenesareti
cuieyarisie*

(Mateu 14:34-36)

⁵³ Hicü 'anutaüye me'anucüneca Quenesareti
cuieyarisie meneta'axüani. Mana menecuvieni
canuva.

⁵⁴ Canuvasie me'anaticünecu, yapaucua
meneitimani quiecatari.

⁵⁵ Naisarie miemete vahesüa meniu-
tanausaxüani. Menisutüani tecuicucate
meva'atüvatü 'itarisie me'aheime haque
meme'enana quename mana nua.

⁵⁶ Naisarie que müticuyeicacai, quiecarite
'esimüyeyeusie, 'emüyeyeusie, yeuta, tecuicucate
menicutuarivacaitüni quiecarü hixüapa,
vaüriyarica me'ipitüatü 'ixuriquieya xEICÜA
memümayüanicü. Yunaitü memicumauvacai
menanayexürüvecaitüni.

7

Tita ca'itiyacame meyeitüa tevi
(Mateu 15:1-20)

¹ Mericüsü 'auriena meniyucuxeürieni Pareseusixi, hipatüta 'inüaricü memüte'üquitametetücai Querusareme memeyecü.

² Menivaruxeiya teyü'üquitüvametemama hipame metecuacame vamama ca'itiyacacu mecamaimatücaitü Huriyusixi vayeiyari que müti'ane. Meniniuquixiecaitüni müme.

³ Pareseusixi, hipatüta Huriyusixi teüteriyari yunaitü, xüca cuini mieme meca'utimaimani, tixaü mepücatecuaca, yutusima vayeiyarisie yameteceahütü.

⁴ Quiecarí hixüapa me'ayecücatü xüca mecayunenani hacü, mepücatecuaca. Vaücava cuxi müireme yeiyari canixuaveni yamemütecahu, tecüxite xarite casute que memüte'itie.

⁵ Hicü Pareseusixi te'üquitameteta müpaü metenita'ivaviya, Titayari yutusima vayeiyarisie yamecatecahu 'ahesüa miemete teyü'üquitüvamete. Mesü vamama ca'itiyacacu mepütecu'a.

⁶ Mücü müpaü tinivaruta'eiya, Cari Quisariyaxi 'aixüa painecai meripai, xexatatü xeme, 'aixüa yuhesie 'axa mü'ane xemü'avietacü. Müpaü catina'uca,

'Icü teüteri yutetacü ve'eme mepünesixata,
 Que memüte'u'iyari püta teva mepu'uva.

⁷ Xüanacüa xeicüa menenayexeiyani

Tita memüte'üquita, teüteri va'aisica mühücücü xeicüa.

⁸Tita müti'aitacai Cacaüyari xete'uhayevaca, teüteri vayeiyarisie xeteniviyani, tecüxite harevemete que xemütehaxina, tavari hepaüna müireme que xemüteyurie.

⁹Müpaüta tinivarutahüave, Visi xepüteyurie xeme, xe'ihayevaca tita Cacaüyari müti'aitacai yaxemütecahunicü yuyeiyarisie.

¹⁰Muisexi müpaü naineni, Quetini-vareuyehüvirieca 'a'uquiyari 'avarusi. Tavari müpaü canaineni, Que mü'ane 'axa mutaineni yu'uquiyari yuvarusi hepaüsita, que'umierieni xei mieme.

¹¹Xemesü püta müpaü xeniutiyuaneni, Tevi xüca müpaü ticühüaveni yu'uquiyari yuvarusi, nepini naima cümana pemüparevianiqueyu, mücü Curuvani canihücütüni, taniuquicü, nepimini Cacaüyari, que maine,

¹²mücücü xepüca'ipitüaca 'uxa'atüni varie 'asimütiyurienenicü yu'uquiyari yuvarusi vahesie mieme.

¹³Xecaneyeitüani tita Cacaüyari mütiutayü, yax-etecahutü yuyeiyarisie, que xemütevaretuiri yuni-vema. Vaücavamecü xepüteyurie 'icüpaü.

¹⁴Tavari yu'aurie varutacuevieca teüteri, müpaü tinivarutahüave, Xequenene'enieca yunaitü, xequetenemaivaveni.

¹⁵Tevi 'aurie tixaütü pücatixuave hesiena heutahame müyüveni ca'itiyacame meyeitüanicü. Tita taütana müratineica, mücü püta canihücütüni tita ca'itiyacame müreyeitüva tevi.

¹⁶Xaütü netü mu'enaxü que'u'ena.

¹⁷Hicü teüteri varucu'eiriecu, quita heutahacu, teyü'üquitüvametemama menita'ivaviya 'üxasi

hepaüsita que müti'üquitacai.

¹⁸ Mücü müpaü tinivarutahüave, Cari xemeta 'asixepücatemaivave vahepaü. Xeme müpaü xecatehetimaive, naitü tevi 'aurie mütixuave hesiena heutahame püca'yüveni ca'itiyacame meyeitüanicü

¹⁹ 'iyarieyasie mücaheutahaquecü. Huriepana püta neutahaqueni, nihüani. Müpaü 'utaitü, naime 'icuai 'itiyacame nixatacaitüni.

²⁰ Tita tevi taüta müratineica, mücü püta canihücütüni tita ca'itiyacame meyeitüa.

²¹ Teüteri va'iyarisie catinimiemetüni 'axa que memüteyücühüave, que memütevacumaüva que mü'ane müca'yü'üya müca'yücüna,

²² que memütenavaya, que memüteyumemiva, que memüte'icumaüva xeime 'üyaya, que memüte'ihive'erie tita mücativapini, 'axa que memüte'u'iyari, que memüte'irüma, que memüteyucahive'erie merucuyatüvetü, que memüteyucuasiri, que memüteyusevixima 'axa me'utiyuatü, que memüteyucatave'erie yacü xeicüa que memüteyücühüave.

²³ Mücü naitü 'axa que memüteyurie, vataüta catinimiemetüni. Mücü ca'itiyacame caneyeitüvani tevi.

*Yuri que müti'eriecai 'uca Sirupenisiyatanaca
(Mateu 15:21-28)*

²⁴ Hicü mana heyaca, Tiru cuieyarisie ninuani, Siruni cuieyarisie. Quita heta'acu, püca'inaquecai Qesusi xevitü mütimariecacü, peru püca'yüvecai mana müyuhayevacü camarivatü.

25 Mericüsü, 'uca niu'ena hepaüsitana. Cacaüyari müca'itiya ninücaitüni 'iya nu'aya 'ucatüme. 'Uca cuitü hesüana nuaca, hüxiena niutihüximaqueni.

26 Cüriyecusixi vaniuqui caniniuqueiyatücaitüni, Sirupenisiyasie ninuivametücaitüni. Vaüriyarica nipitüacaitüni meyenü'anicü cacaüyari 'axa mü'ane, mixünacü niveya.

27 Qesusi müpaü tinitahüave, Neuyeveca meri türi memütihuxanicü. 'Aixüa püca'ane türi vapa müvanavairienicü, sinurixi müvaminicü.

28 Mücü müpaü tinita'eiya, Xasunicü peputaine 'uqui, peru 'asita sinurixi mepiticua'a türi vapa mexatüa mücavivive temüxiquiyari.

29 Qesusi müpaü tinitahüave, 'Aixüa pemu-tayücü, quenemie. Camü cacaüyari 'axa mü'ane 'ari nixüna 'anive.

30 Hicü yuquie heta'aca canitaxeiya yunive 'utasie cacaimé, cacaüyari 'axa mü'ane 'ixünacu.

Qesusi que mürenayehüa tevi mücaheu'enacai münenuriecai

31 Hicü Tiru cuieyarisie heyeyaca Siruni cuieyarisie niuyeyune. Tamamata Quiecarite müracusevasie 'uyeyaca, Carereya haracunayarisie neta'ani.

32 Mana meni'atüirieni tevi mücaheu'enacai münenuriecai. Vaüriyarica menipitüani hesiena mutimenicü.

33 Yateva heivitüca hücüame teüteri memüca'anu'uva, nacatana neica'uitüani yu'itüvame. 'Uta'aüsicavieca nimayüani nenieya.

34 Yuheima heutiniereca na'aivani Qesusi. Yuniuquicü müpaü tinitahüave tevi, Hepata, taniuquicü quevatiyepietücani paine.

35 Yapaucua nacateya nivatıyepierixüani
nenieya niuxünarieni, heiseriemecü 'utaniutü
nayani.

36 Hicüsüari nıvaruhüritüani xeime
memücatehecuxaxatüvanicü, peru que
mütıvaruhüritüa, müme masi yemecü
metenicuxatacıtüni naisarie.

37 Vaücavamecü menihüxiyacıtüni teüteri
yame'utiyaütü, Naime 'aixüa catiniuyurieni.
Müme memücaheu'enanacai meheu'enanacame
nıvarayeitüvani, müme memücanıuvavecai
meniuvaveme nıvarayeitüvani.

8

Teüteri que mütıvaruni nauca miriyari (Mateu 15:32-39)

1 Mericüsü 'anapaitütü tavari yumüiretü
teüteri meyucuxeüriecu, 'ıcuai mecahexeyıyacacu,
teyü'üquitüvamete nıvarutacuevieni yu'aurie.
Müpaü tinıvarutahüave,

2 Ne teüteri nepüvanenimaya. Haıca tucari
mepuyuri nehamatü. 'ıcuai mepücahexeyıya.

3 Meyehacacıtüveme xüca nevareutanü'axüani
vaquie, huyeta mepe'amüxüani, hipatü tevapai
mecanıquiecatarıtüni.

4 Teyü'üquitüvametemama müpaü metenita'eıya,
Haque mieme peyüve pa mütıvarumınicü 'ime 'ena
macumavesie.

5 Mücü müpaü tinıvaruta'ıvaviya, Quepaümeme
xepexeyıya pa. 'Atahutame, meniutiyaanı.

6 Hicü nıvaruta'aitüani teüteri cuiępa
memücuyaxecü. 'Atahuta payari 'uti'üca,
pamüpariyusi 'ıpitüaca Cacaüyari, nitıtara.

Teyü'üquitüvamete nivaru'ütüani memüvaminicü. Müme mecanivarumini teüteri.

⁷ Yapaümeme quesüte menivarexeiyacaitünita 'esimemüpepe. Pamüpariyusi 'ipitüaca Cacaüyari, tiniuta'aita quesüte memümüquienicüta.

⁸ Mete'ucuaca meniutihuxani. Yuhayevameyari tarimeyari meniucuxeürieni teyü'üquitüvamete, 'atahuta quirivayari nayani.

⁹ 'Esivatücacu nauca miriyari mecaniyupaümecaitüni teüteri. Hicü nivareutanü'axüani.

¹⁰ Teyü'üquitüvamete vahamatü yunaitü canuvasie menacayaxe, Rarümanuta müracutevasie menecüne.

*Inüari que memüte'itavaviri Pareseusixi
(Mateu 16:1-4; Rucaxi 12:54-56)*

¹¹ Hicü Pareseusixi meniu'axüani. Menisütüani niuqui mexuatüatü hamatüana, me'ivavirietü 'inüari memüxeiyacü muyuavisie mieme mupitüarie, memi'inüatanicü.

¹² Mücü yu'iyarisie ha'aivatü müpaü niutayüni, Titayari 'inüari metevava hicü miemetexi. Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, yemecü 'inüari mepücapitüarieni hicü miemetexi.

¹³ Varucu'eirieca hutarieca nacayerüni canuvasie, 'anutaüyepai neyani.

*Tiyucuxanariyame Pareseusixi vahesüa
mümieme
(Mateu 16:5-12)*

¹⁴ Mericüsü teyü'üquitüvamete metenatümaiya pa mema'üniqucai. Xeime hücüa mepexeyacai pa canuvasie.

15 Hicü müpaü tinivaruta'imaiya, Yumarima 'aixüa xequeneyucuerivayurieca tiyucux-anariyame hepaüsita Pareseusixi vahesüa mümieme, Herurexisüa mümieme.

16 Müme müpaü meteniyutahüave, Pa temücaheye'üicü müya naineni.

17 Qesusi tiutimaica que memüteyücühüavecai müpaü tinivarutahüave, Titayari niuqui xetexüatüa pa xemücahexeiyacü. Xecate'enana, xecatemaivave cuxi. Xe'iyari cuxi tisesese'i.

18 Xe'uhüxitä xecateheuneniere, xe'unacatü xecateheu'enana, tixaü xecateha'eriva.

19 'Auxüme payari ne'utitaracu 'auxüme miriyari vahesie mieme, quepaüme quirivayari hüpüneme xepucuxeürie muyuhayevaxü. Müme müpaü meniutiyanani, Tamamata heimana hutame.

20 Mücü tivarahüave, 'Atahuta payari nauca miriyari vahesie mieme ne'utitaracu, quepaüme quirivayari xepucuxeürie muyuhayevaxü. Müme meniutiyanani, 'Atahutame.

21 Müpaü tinivarutahüave, Queri xecatemaivave cuxi.

Macüpecai que müranayehüiya Vesairasie

22 Hicü mecaneta'axüani Vesairapai. Teüteri meni'atüirieni 'uqui macüpecai, vaüriyarica me'ipitüatü mimayüanicü.

23 Hicü macüpecai mamayasie tiviereca, quiecari tesitapai neihana. He'aüsicamaxüaca hüxitana, hesiena 'utimeca, müpaü tinita'ivaviya, Tixaü pecatixeiya.

24 Hicü 'anutaniereca müpaü niutayüni, Teüteri cüyexi nepüvaxeiya yaxeicüa me'aneneme, peru teüteri meneu'uvani.

25 Hicü hutariECA huxitana niutimeni. Tevi nanutaniere, heunieretü nayani. Naime tiniuxeiya que mütivayacü.

26 Hicü Qesusi nitanü'ani quiena müpaü titahüaveca, Quiecarisie pepücaheumieni, xeime pepücaraxaxatüvani.

Pecuru que mütiyutahecüataxü
(Mateu 16:13-20; Rucaxi 9:18-21)

27 Hicü Qesusi teyü'üquitüvamete vahamatü yunaitü menecüne. Quiecarite 'esimüyeyeusie meniu'uvacaitüni Sesareya Piripu 'aurie. Mana huyeta me'uyehutü, müpaü tinivaruta'ivaviya teyü'üquitüvamete, Teüteri que me'utiyuane que nemüpaicü ne.

28 Mümeri müpaü metenita'eiya, Hipatü müpaü meniutiyuane, Vani Ti'üyame pemühücücü, hipatüta 'Eriyaxi pemühücücü, hipatüta texaxatamete pemüxevitü.

29 Hicü müpaü tinivaruta'ivaviya, Xemete que xe'utiyuane que nepüpaicü. Pecuru müpaü tinita'eiya, Que mü'ane heiserie mupituarie Cürisitütütü, 'ecü pecanihücütüni.

30 Hicü nivaruhüritüani 'asimemücatehehüavenicü xeime hepaüsitana.

Qesusi que mütihecüatacai que mütimierieniquecai
(Mateu 16:21-28; Rucaxi 9:22-27)

31 Hicüsüari nisütüani tiva'üquitüatü, müpaü 'utaitü, Neuyeveca cuxi ne Yuri Tevi que nemütiteva vaüca nemüticuinecü. Ta'uquiyarima,

maracate memühürütüarie, mümeta 'inüaricü
 memüte'üquitamete mecanenitixani'eriecuni.
 Necanimieriemücü, necananutanierimücü
 hairieca tucarisie.

³² 'Icü niuquieya canihēcüacaitüni que
 mutayü. Hicü Pecuru yateva heivitüca nisütüani
 'icu'imaiyatü.

³³ Quesusi ta'aurie 'aveca, hipame varuxeiyaca
 teyü'üquitüvamete, nicu'imaiyani Pecuru müpaü
 'utaitü, Xaüsie queneuye'a Cauyumarie Nehüxie
 pepüca'ueni. 'Ecü Cacaüyaripaü pepücare'iyari,
 teüteri vahepaü xeicüa pepüre'iyari.

³⁴ Hicü yu'aurie varutacuevieca teüteri,
 teyü'üquitüvamete vahamame müpaü
 tinivarutahüave, Tevi xüca yuvaüriyani nehamatü
 muyeicanicü, queyuxani'erieca, queyuvaüriyani
 sepa curuxisie mümierieni, nehiesie quetiviyanı.

³⁵ Que mü'ane müyutavicueisitüamücü caniyu-
 tatümaiymücü. Que mü'ane müyutatümaiya nehiesie
 mieme, niuqui 'aixüa manuyünesie mieme, mücü
 niyutavicueisitüamücü yemecü.

³⁶ Tevi nai cuipepa mütixuave xüca ra'ivanique,
 tita ra'ivaqueyu xüca yutatümaiyanique.

³⁷ Tevi titacü tiyutuani yutucari
 mücanavaiyarienicü.

³⁸ Hicü miemetexi hipame va'ütama
 memüvacumaüva 'axa memüteyuruva vasata
 'uyeicatü, que mü'ane münesiteviya miteviya
 nenuqui, neta Yuri Tevi que nemütiteva
 necaniteviyacamücü 'iya quepaucua nemunuani
 ne'uquiyaripaü nemarivetü, netupirisixima
 memüpasie Cacaüyarisie mieme vahamatü.

9

1 Hicü müpaü tinivarutahüave, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, hipatü 'uva memu'uva mepücacuini mexi mecanenierivave que mütiyüni quepaucua Cacaüyari munuani türücaüyemecü ti'aitatü. 'Arique mücaque mecanicuicuni.

*Quesusi yücü 'anetü que müratüa
(Mateu 17:1-13; Rucaxi 9:28-36)*

2 Hicü 'ataxeime tucari 'anucayacu Quesusi nivarevitüni Pecuru Cacuvu Vani yemuri 'amanutitevisie yuhücüame. Mana yücü 'anetü nayeitüarieni vahüxie.

3 Quemarieya xavatütü nayani, cui tuxatü 'üvipaü. Cuiepa mütama turiyame müya 'aneneme pücaüve mitiyeitüani.

4 Mana 'Eriyaxi Muiseximatü memasiücütü menacüne, Quesusimatü metenicuxatacaitüni.

5 Hicü Pecuru müpaü tinitahüave Quesusi, Ti'üquitame 'acu, 'aixüa cani'neni 'uva temu'uvacü. Camüsü xamaru tepütivevieni haicame, 'ahesie mieme xeime, Muisexisie mieme xeime, 'Eriyaxisie mieme xeime.

6 Pecuru 'asipücatimaicai que mütayüni quecai, teyü'üquitüvamete cui memeumamacaicü. 'Ayu-mieme müpaü putayü.

7 Hicü haivitüri nuaca nivaru'etüriviya. Xevitü niutaniuni haivitürisie ya'utaitü, 'Icü caninenivetüni neninaqui'erieca, xequene'enieca.

8 Yapaucua mehanieretücüneca naisarie, xeime mepüca'uxei yu'aurie 'uveme, Quesusi xEICÜA me-niuxeiya.

⁹ Hicü yemurisie me'acanaxüaximecacu, Quesusi nivaruta'aitüani 'asimemücatehehüavenicü xeime tita memüte'uxei, mexi Yuri Tevi müquite vasata ca'anucuquevecai cuxi, 'ariqueque xeicüa.

¹⁰ Que mainecai yamecatenicahucaitüni, peru yusata niuqui menixüatüacaitüni tita mütixatacai, manucuqueni müquite vasata que mainecai.

¹¹ Hicü müpaü metenita'ivaviya, Müme'inüaricü memüte'üquitamete, titayari müpaü mete'utiyuane quename heuyevese 'Eriyaxi meri munuani.

¹² Mücü müpaü tinivaruta'eiya, Neuyeveca 'Eriyaxi meri munuani 'aixüa miyurieni naime. Masi que re'uxa Yuri Tevi hepaüsita, que müreuyevese vaüca müticuinecü müxani'erivanicü.

¹³ Masi ne müpaü netinixecühüaveni, 'Eriyaxi caninuaniri. Yamepiyuri que mütivanaquecai, müpaü que müre'uxa hepaüsitana.

Quesusi que mürenayehüa temaicü, cacaiyari 'axa mü'ane 'iviyacacu

(Mateu 17:14-21; Rucaxi 9:37-43)

¹⁴ Hicü mevaranucu'axirümecacu hipame teyü'üquitüvamete, yumüireme teüteri menivaruxeiya teyü'üquitüvamete va'aurie, mümeta'inüaricü memüte'üquitametetücai menivaruxeiya niuqui mexüatüacame vahamame.

¹⁵ Hicü teüteri me'ixeiya Quesusi, meniuhüxiyani, hepana meniutanausaxüani menitavaüritüani.

¹⁶ Mücü müpaü tinivaruta'ivaviya müme'inüaricü memüte'üquitametetücai, Titacü niuqui xetexüatüa vahamatü.

¹⁷ Tevi xevitü müpaü tinita'eiya, Neuxei ti'üquitame, nenive 'uquitüme nepümasi'atüri,

cacaüyari 'axa mü'ane minü'ücü ca'itaunietü mütaniunicü.

18 Sepa haque meita'axiya peiyehüpa, cuaimuxari püvayeneica, yutametecü pütiutaqueve putanaranare. Ne nenivarutavavirieni teyü'üquitüvamete 'ahesüa miemete memenayehüanicü, peru mepüyatexie.

19 Mücü müpaü tinivaruta'eiya, Cari hicü miemete yuri xepücate'erie. Quepaümexa peuyevese xehamatü nemucani. Quepaümexa nepüxenevieca. Xequenavitüqui.

20 Hicüsüari meni'atüirieni. Mücü cacaüyari 'ixeyaca Qesusi, yapaucua nitanüni temaicü. Cuiepa 'ucaveca 'iya, nicurupenecaitüni, cuaimuxari 'anativietü.

21 Qesusi müpaü tinita'ivaviya quemasieya, Quepaümexa pi'axiya. Mücü müpaü niutayüni, Nunusiyaripai.

22 Müixa taipa hapa neihüpani 'imienique. 'Ecü xüca peyüveni 'asipemütiyurieni, quetanenenimayaca quetaneparevieca.

23 Qesusi müpaü tinitahüave, Titasü peraine, xüca neyüveni pemaine. Que mü'ane yuri müti'erie naimecü püyüve.

24 Hicü temaicü quemasieya müpaü tiniuhiva, Yuri nepüti'erie 'acu, queneneuparevi yuri xüca necati'erieca.

25 Qesusi yumüireme varuxeiyaca me'anausaxüaximeme hepana meyucuxeürienique, nitatieni cacaüyari 'axa mü'ane müpaü ticühüavetü, Neuxei 'ecü cacaüyari pemüca'itaunie mütaniunicü mü'enanicü, ne nematini'aitüaca pemixünacü, tavari pemüca'iviyanicü.

26 'Iya cacaüyari 'utahivaca 'itacasetü carima, nixüna. Müquipaü 'anetü nayani temaicü. 'Ayu-mieme 'esivatücacu yunaitü müpaü meniutiyuani, Caniumüniri.

27 Perusü Quesusi temaicü mamaya 'uviyaca nenucuhana. 'Iya nanucuqueni.

28 Hicü quita heutahacu, teyü'üquitüvametemama müpaü menita'ivaviya yuhücate me'ayetetü, Titayari tetetatatexie tame temayenü'anicü.

29 Mücü müpaü tinivarutahüave, Yunenevietü yuhaquietü xEICÜa caniyüveni meyenü'anicü 'ipaü 'aneneme.

*Quesusi tavari que mutayü que mütimierieniquecai
(Mateu 17:22-23; Rucaxi 9:43-45)*

30 Hicü mana menecüne. Carereya cuieyarisie meniuyecüne. Püca'inaquecai xevitü mütitamarienicü.

31 Teyü'üquitüvamete tiniva'üquitüacaitüni. Müpaü tinivarutahüave, Ne Yuri Tevi nehücütütü nepüyetuiya teüteri vamamasie. Menenimiecuni. Nemierieme, hairieca tucari 'anucayayu nenanucuquemücü.

32 Müme 'icü niuqui mepücahetimaivavecai. Meni-mamacaitüni me'ita'ivaviyaque.

*Que mü'ane masi müve'eme
(Mateu 18:1-5; Rucaxi 9:46-48)*

33 Mericüsü Caperünaume meneta'axüani. Quita meheutahaxüacu müpaü tinivaruta'ivaviya, Titacü niuqui xetexüatüacai huyeta.

34 Müme cayuvatü xEICÜa meniumacaitüni, niuqui memüxüatüacaicü huyeta que mü'ane müme masi müve'emetücaicü.

35 Hicü 'ayerüca, Tamamata Heimana Yuhutame varutacuevieca yu'aurie, müpaü tinivacühüaveni, Xevitü xüca ve'eme 'ayeimücüni, neuyeveca yunaima vaparevivame mayuyeitüanicü 'imatüreme mayuyeitüanicü.

36 Hicü nunusi 'ahanaca vahixüapa nitaqueni. 'Itituca müpaü tinivarutahüave,

37 Que mü'ane xeime mütanaqui'erieni 'ipaü me'aneneme türi nehesüa mümiemecü, mücü canenitanaqui'erimücü ne. Que mü'ane münesitanaqui'erieni ne xEICÜA pücanesitanaqui'erieni, masi que mü'ane münesihyenü'a canitanaqui'erimücüta.

Que mü'ane mücatasi'aye'uni, mücü tahesie tiniviyani

(Rucaxi 9:49-50; Mateu 10:42)

38 Vani müpaü tinitahüave, Ti'üquitame, xeime tahesie mücativiya tecaniuxeiya varayenü'avame cacaüyarixi 'axa memü'anene, 'ahesüa niu miemetütü. Mücü tahesie mücativiyacü, 'ayumieme tepinena.

39 Qesusi müpaü niutayüni, Xepüca'inenaca. Tevi xüca türücaüyemecü 'inüari tiyurieneni, müpaü 'utaitü quename nehesüa mieme, quetiyüveni cuitüva nehepaüsita 'axa mutaineneni.

40 Que mü'ane mücatasi'aye'uni, tahesie catiniviyani.

41 Que mü'ane xei tecüxiyari müxeharitüani Cürisitusüa miemete xemühümecü, yemecü peixeiyani tita müra'ivaxü.

Titacü mütitiquetamüre

(Mateu 18:6-9; Rucaxi 17:1-2)

⁴² Que mü'ane mitiquetamüra xeime 'icü türi yuri memüte'erie, masi 'aixüa püyüniqeyu mata mahete xüca 'ecatütüanique cüipieyasie, haramarasie xüca heucahüiyanique meripai.

⁴³ Amama xüca masihecahüpani, quenavitequi. Masi 'aixüa püyüniqeyu pemamapurutü xüca peheutahanique tucari maxuavesie, hutame pe'ucamamatü xasi taiyariyarisie pemücaheutahanicü mücatüvesie.

⁴⁴ Mana cuisü müvacüme pücamüni tai pücatüveni.

⁴⁵ 'A'üca xüca masihecahüpani, quenavitequi. Masi 'aixüa püyüniqeyu xüca pe'ücapurutü peheutahanique tucari maxuavesie, hutame pe'uca'ücatü xasi taiyariyarisie pemücauhüiyanicü mücatüvesie.

⁴⁶ Mana cuisü müvacüme pücamüni tai pücatüveni.

⁴⁷ 'Ahüxi xüca masihecahüpani, quenivatitu'i. Masi 'aixüa püyüniqeyu xüca peheutahanique haque Cacaüyari müra'aita tapa pe'acüpetü, xasi taiyariyarisie pemücauhüiyanicü hutame pe'ucahüxitü.

⁴⁸ Mana cuisü müvacüme pücamüni, tai pücatüveni.

⁴⁹ Yunaitü meni'itiyacuni taicü, naitü mavari que müti'itiva 'unacü.

⁵⁰ 'Una 'aixüa cani'aneni, peru xüca hamuritü 'ayanique, titacü ha'usivime xeteheyeitüaniqueyu 'una. 'Una xequenexeiyani yuhesie 'aixüa xeteyuxexeyatü.

Quesusi que müti'üquitacai, 'uqui yü'üya mücu'eirie hepaüsita

(Mateu 19:1-12; Rucaxi 16:18)

10

¹ Mericüsü mana heyeyaca, Cureya cuieyarisie 'uyeyaca, Curutani hatuxame 'anutaüye ninuani. Mana tavari teüteri hesüana meniyuxeüriecaitüni. Que mütiyurienecai, tavari tiniva'üquitüacaitüni.

² Hicü Pareseusixi meniu'axüani, müpaü mete'icu'ivaviyatü me'i'inüatatüvetü, Titauniva 'uqui yü'üya mücu'eirienicü me'utiyuatü.

³ Mücü müpaü tinivaruta'eiya, Que tixe'u'aitüa Muisexi.

⁴ Müme müpaü metenitahüave, Muisexi nip-itüani tevi xapa mütavevienicü 'eiriya hepaüsita, 'arique micu'eirienicü.

⁵ Qesusi müpaü tinivaruta'eiya, Xe'iyari müsese'icü 'ayumieme 'icü 'aitüarica tinixe'uta'utüirieni.

⁶ Peru matüaripai naitü mütiunetüariepai, Cacaüyari nivarutivevieni 'uquitüme 'ucatüme.

⁷ 'Ayumieme 'uqui niyupatamücü, yuquemasi yuvarusi vahesüa niyeyeimücü, yu'üyasie tiniviyamücü.

⁸ Memüyuhutacai xei vaiyari mecanacünicuni meyuxevitü, cananuyüneni. 'Ayumieme mecaniyuxevini, mepücayuhutari.

⁹ Mericüsü Cacaüyari que mütivaruxeviriyaxü, tevi pücvataxüriexüani.

¹⁰ Hicü quita me'ayetetü, teyü'üquitüvamate tavari menita'ivaviya mücü hepaüsita que mutayü.

¹¹ Qesusi müpaü tinivarutahüave, Que mü'ane 'icu'eirieme yü'üya, xeime püta mütivitüni, mücü nicumaüvani que mü'ane mücayü'üya.

12 'Ucata xüca 'icu'eirieni yücüna, xeime püta xüca 'uticünata, mücü nicumaüvani que mü'ane mücayücüna.

*Quesusi que mütiuniu, türi 'aixüa memü'itüarienicü
(Mateu 19:13-15; Rucaxi 18:15-17)*

13 Hicü hesüana mecaniva'atüvacaitüni türi va-hesie mutimenicü, peru teyü'üquitüvamete meni-varutate'acaitüni.

14 Quesusi varuxeyaca teyü'üquitüvamete que memüteyuriecäi niuyeha'ani. Müpaü tinivarutahüave, Xequenivapitüaca türi nehesüa memü'axenicü. Xepücavanenasitüiyani. Cacaüyari müya me'aneneme catiniva'aitüvametüni.

15 Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, que mü'ane nunusipaü mücayuvaüriya Cacaüyari mütitä'aitüanicü yapücatipitüarieni.

16 Hicü yumamasie varutitücütü yacani-utainecaitüni para 'aixüa memü'itüarienicü vaheima 'utimeca.

*'Uqui müxicütücai
(Mateu 19:16-30; Rucaxi 18:18-30)*

17 Mericüsü Quesusi niyemieximecaitüni. Hicü tevi 'unasarümetü hesüana ninuani. Hüxiena niutitunumaqueni müpaü ticu'ivaviyatü, Ti'üquitame 'aixüa pemütiuca'iyari 'acu, tita reuyevese nemütiyurienicü tucari mücaxüve nehesie müтинаquenicü.

18 Quesusi müpaü tinitä'eiya, Titayari 'aixüa netiuca'iyarime penetixata. Tevi 'aixüa mütiuca'iyari 'apüca'uyeica, Cacaüyari yuxevitü 'aixüa pütüuca'iyari püta.

19 'Ecüsü 'aitüarica pepümate, pepücati'amieni, xeime 'üyaya cünaya pepücacumaüvani,

pepücatinavayani, xeimesie pepücarahüpani peti'itavatü, pepücati'acuamanani, 'aquemasi 'avarusi quetinivareuyehüvirieca, que manuyüne.

²⁰ 'Iya müpaü tinitahüave, Ti'üquitame, 'icü naimesie yanepüticamie temaicüyaripai.

²¹ Quesusi 'ixeyatü ninaqui'eriecaitüni. Müpaü tinitahüave, Xevitiüxa xeicüa peuyevese yapemütiyurieni. Quenemie, tita pemürexeyia quetinetua, tuminiyari quenivarumicua puvüresixi. Mücücü muyuavisie vaüca pepeucaqueni. Pevare'ütüame quenaye'a, nehiesie quetiniviyani, sepa curuxisie pemumierienique.

²² 'Icü niuquicü panutixünetüya. Yuhiverietü caneyani vaüca mürexeyiacaicü.

²³ Hicü Quesusi yu'aurie hanieretüyaca müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamete, Canicuaniveni xicusixi memaye'axüanicü Cacaüyari mütiva'aitüvametünicü.

²⁴ Teyü'üquitüvamete menihüxiyacaitüni niuquieyacü. Quesusi hutarieca müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamete, Nenivema, canicuaniveni müme yuri memüte'erie tuminisie memaye'axüanicü Cacaüyari mütiva'aitüvametünicü.

²⁵ Sepa mücacuanivenique cameyu manuyehani 'ivipame huxieyasie, peru siepüre yeme pücuavive xicu maye'anicü Cacaüyari müti'aitüvametünicü.

²⁶ Müme masi vaüca menihüxiyacaitüni. Müpaü meteniyücühüavecaitüni, Mericüte, xüca müpaü 'aneni, quepai püyüve mütavicueisitüarienicü.

²⁷ Hicü Quesusi vaxeyatü müpaü niutayüni, Teüteri mepücayüvave memüyutavicueisitüanicü,

masi Cacaüyari caniyüveni müvatavicueisitüanicü.
Cacaüyari naimecü caniyüveni.

28 Hicüsüari Pecuru nisütüani müpaü
ticühüavetü, Camüsü tame naime tete'ucu'eirieca
'ahesie tepüteviya.

29 Qesusi müpaü niutayüni, Niuqui caniseüyeni
que nemütixecühüave, que mü'ane micu'eirie
yuqui yu'ivama yuvarusima yuquemasima
yü'ütama yunivema yucuie, xüca varucu'eirieni
necümana, niuqui 'aixüa manuyünesie mieme,

30 xei sienituyari masi varexeiyatü
canayeimücü hicü quite, 'ivamarixi, yuvarusima,
yunivema, cuie. 'Uximatüarietü varexeiyatü
canayeimücü. Tucari 'umamiesie 'aye'ame, tucari
mücaxüve hexeiyatü canayeimücü.

31 Peru yuvaücavatü hicü memüve'emete,
'imatüremete mecanacünicuni, 'imatüremete
ve'emete mecanacünicunita.

*Tavari Qesusi que mutayü que
mütimierieniquecai*

(Mateu 20:17-19; Rucaxi 18:31-34)

32 Mericüsü huyeta meniuhucaitüni
Querusareme meutiyune 'utüa, Qesusi
nanuhaitüacaitüni. Teyü'üquitüvamete
menihüxiyacaitüni. Hipatü memiveiyacai
menimamacaitüni. Hicü tavari yateva
canivarevitüni Tamamata Heimana Yuhutame.
Nisütüani tivacuxaxatüvatü que mü'itüarieniquecai,

33 müpaü 'utaitü, Neuxei, Querusareme
teneta'axüacuni. Ne Yuri Tevi que nemütiteva
necaniyetuiyamücü mara'acate memühüritüarie
vahesüa, müme 'inüaricü memüte'üquitamete
vahesüa. Va'isücate menesitahüaveyu,

necanimieriemücü, menesiyetuayu teüteri memücahuriyusixi vahesüa.

³⁴ Müme mecanenitananaimacuni, yuhaxüama nehesie meniuta'aüsicaviecuni menenicu-vaxüacuni, mecanenimiecuni. Peru hairieca tucari 'aye'ayu, necananucuquemücü.

*Cacuvu Vanimatü que memüte'itavavirie
(Mateu 20:20-28)*

³⁵ Hicü Severeu nivemama Cacuvu Vani yuhutatü 'aura me'acüneca, müpaü metenitahüave, Ti'üquitame, pütasinaque tahesie mieme yapemütiyurienicü, que temümatetavavirieni.

³⁶ Mücü müpaü tinivaruta'eiya, Que tixenaque yanemütiyurienicü xehesie mieme.

³⁷ Müpaü metenita'eiya, Quetaneupitüa 'atemutiyaxecü xevitü 'aserieta xevitüta 'a'utata, quepaucua visi pe' Janetü pemayani.

³⁸ Hicü Qesusi müpaü tinivarutahüave, 'Asixepücatemate tita xemütecu'ivava. Nehepaü xete'ucacucuinertü xeteyüvave xemenu'ienicü tita nemüranu'ieni ne, nehepaü xeteyüvave xema'ivarienicü tevi que müranucanamiapaü hacü quepaucua muca'üyarie.

³⁹ Müme müpaü meniutiyuani, Tecaniyüvaveni. Qesusi müpaü tinivarutahüave, Yemecü tita nemüranu'ieni xecananu'iecuni, nemüca'üyarienipaü xecanica'üyariecuni.

⁴⁰ Peru heiserie nepücahexeiyä nemüxepitüanicü ni neserietä ni ne'utata 'axemutiyaxecü. Masi müme vahesie mieme mucuha'arisie xEICÜA, müme yametenipitüariecuni.

⁴¹ Hipatü Tamamata me'u'enanaca que memutiyanecai, menisütüani mevaxeümatü Cacuvu Vani.

⁴² Qesusi yu'aurie varutacuevieca yunaime, müpaü tinivarutahüave, Xeme müpaü xepütemate, müme nuivarite vasata memümariva mete'aitametetütü meteniva'uxitüaca mete'aitatü. Vavemete heiserie mecanexeyani vahepaüsita que memüteyurieni.

⁴³ Müpaü pücatiyüni xeme xesata. Que mü'ane ve'eme mayaniqueyu xesata, yunaime xeparevivame canayeimücü.

⁴⁴ Que mü'ane mexüacame mayaniqueyu xesata yunaime xehesie mieme vaüriyarica ti'uximayatü canayeimücü.

⁴⁵ Yuri Tevi que nemütiteva, que nemütinua, nemüpareviyanicü nepücanua, masi neva-parevienique püta necaninuani, netucari nemütatuanicü yumüireme vahesie mieme, nevaxünaque.

*Que müranutanierixü Varütimeyu macüpecai
(Mateu 20:29-34; Rucaxi 18:35-43)*

⁴⁶ Mericüsü Quericu meneta'axüani. Mana meheyehuximecacu 'iya Qesusi, teyü'üquitüvametemama yunaitü, yumüiretü teüteri vahamatü, tevi macüpecai mana niucateitüni huye tesita tivautü, Varütimeyu titevatü, Timeyu nu'ayatütü.

⁴⁷ 'Icü 'u'enaca quename Qesusi Nasaretitanaca 'uyüximecai, nisütüani müpaü tiuhivatü, Qesusi 'acu Raviri pemünu'aya, queneneneni-mayaca cuerietü.

48 Yumüiretü menitate'acaitüni cayuvatü müticanicü. Mücüsü masi carima müpaü tiniuhivacaitüni, Raviri nu'aya 'acu, quenene-nenimayaca cuerietü.

49 Quesusi mana 'utaqueca, müpaü niutayüni, 'Aura xequenehüaviyu. Müme mehecüneca 'aura menitahüave macüpecai, müpaü me'utiyuatü, 'Aiyari queneucayesa quenanucuquexi, 'aura pümasitahüave.

50 Mücü yü'ücari hevivieca, 'anucuqueca, Qes-sisisüa neyani.

51 Qesusi müpaü tinitahüave, Que matinaque nemümasiyurienicü. Macüpecai müpaü niutayüni, Ti'üquitame nepayeniereniqueyu.

52 Qesusi müpaü tinitahüave, Quenemie, yuri pemütiuta'ericü pepanayeve. Yapaucua nanu-taniere, huyeta neiveiya Qesusi.

*Querusaremesie que müreutaha
(Mateu 21:1-11; Rucaxi 19:28-40; Vani 12:12-19)*

11

1 Mericüsüari Querusaremesie me'axüaximecacu Vetüpaquesie Vetaniasie, yemuritüa me'u'axüacu Huriva Macu'u müracutevasie, yuhutame nivarutanü'ani teyü'üquitüvamete.

2 Müpaü tinivarutahüave, Quiecari 'anutaüye mucumasie xequenehu. Mana xe'anutahaxüaximetü puxu nunusi xecanetaxeiy-acuni hacuviecame, tevi hesiena müca'anutiyerüve cuxi. Xequenacuxüna xequenahani.

³ Xevitü xüca müpaü tixecu'ivaviyani, Tita-yari müya xeteyurie 'utaitü xeme müpaü xequenetiyua, Ti'aitame neiyehüaca, cuitüva canenü'amücü.

⁴ Mericüsü mehecüneca caye 'utüa meneitaxeiya puxu nunusi 'acuviecame quitenie 'aurie. Menecuxüna.

⁵ Teüteri mana memüti'ucai hipatü müpaü metenivaruta'ivaviya, Que xeteyurie puxu nunusi xe'acuxünatü.

⁶ Hicü yametenivarutahüave que mütivarutahüavixü Qesusi, teüteri yametenivarupitüani.

⁷ Puxu meneyehana Qesusisüa. Hicü yü'ücarime'enuveriecu, hesiena nanutiyerüni.

⁸ Yümüretü me'ivaüritüatü yü'ücarimeni'itüaximecaitüni huyeta. Hipatüta cüye xavari me'uhapatü meniyetuaximecaitüni.

⁹ Memuhaitütüacai, memu'imamatücai müpaü metenihivacaitüni, Quetaneutavicueisitüa 'aixüa, 'aixüa queticuxaxasivani 'iya hepaüsita, que mü'ane Ti'aitamesüa miemetütü 'amamie hepaüsita,

¹⁰ que mü'ane Ti'aitametütü maye'ani tatevari Raviri müti'aitacaipaü, mücü hepaüsita. 'Aixüa cani'aneni que mü'ane taheima macave.

¹¹ Mericüsü Qesusi Querusaremesie neutahani, tuqui 'amüpata neutahani. Hanieretüyaca naisarie nivayeyani 'acayunirümecacu. Tamamata Heimana Yuhutame vahamatü yunaitü menecüne Vetaniyapai.

*Que mütiuniu 'axa mü'itüarienicü xapa mücatacacai
(Mateu 21:18-19)*

12 Mericüsü 'uxa'arieca Vetaniya meheyecüneca Qesusi neuhacamücücaitüni.

13 Xapa 'uxeiyaca tevapai xavacame, hepana neyani 'ixeiyaque, siparasü xüca tixaü ticaxeiyaqueyu hesiena. Mana nuaca tixaütü cacatiniucaxeiya, xavari xeicüa, maxuxuavere müca'aye'vecaicü.

14 Qesusi hicü müpaü tinitahüave xapa, Hasuacu xevitü tüma 'a'icuxi pücaticuani. Meni'enieni teyü'üquitüvametemama.

Que müti'iti tuqui 'amüpa

(Mateu 21:12-17; Rucaxi 19:45-48; Vani 2:13-22)

15 Hicü Querusareme meneta'axüani. Qesusi tuqui 'amüpa curaruyarita heutahaca, nisütüani varanuyeveveyatü müme tuqui curaruyarita memütetuacai memütenanecai. Tumini patamete vamexate natixürieni, cucuruxi vatuayamete va'üparite natixürieni.

16 Pücavapitüacai tixaü mete'apitü me-manuyecücanicü tuquita.

17 Mana tini'üquitacaitüni müpaü tivacühüavetü, 'Ipaüri care'uxa, Nequie nenevieri quiyari canimarivacamücü yunaima nuivarite vahesie mieme. Xemesü püta terü xecanayeitüaca haque tenavayamete memüyu'avieta.

18 Hicü mara'acate memühüritüariecai, müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai vahamatü yunaitü meni'enieni, menimacarücaitüni, teüteri yunaitü memühüxiyacaicü tita müti'üquitacai hepaüsita. 'Ayumieme mara'acate metenicuvautüvecaitüni que memüte'imienique.

19 Hicü 'ucutaicarecu quiecarisie nivayeyani.

Xapa que mütiuva, tiutaniucu para 'axa mü'itüarienicü
(Mateu 21:20-22)

²⁰ Mericüsü ximeri 'ame'uyehuximetü, xapa meniuxeiya vaquime naitü nanayaripaitü.

²¹ Pecuru heye'erieca que mütiuyü müpaü tinitahüave Quesusi, Neuxei Ti'üquitame, 'iya xapa pemaxaxatacai 'axa mü'itüarienicü, mücü caniutavaniri.

²² Quesusi müpaü tinivacühüaveni, Cacaüyarisie yuri xequetene'erieca.

²³ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, que mü'ane müpaü mütitahüave 'icü yemuri, 'Ena quene'apata, haramarasie queneu'ahüva 'utaitü, xüca yu'iyarisie cayuxamurieca, masi xüca yuri ti'erieca quename müpaü tiyüni que maine, müpaü catiniyümücü hesiena mieme.

²⁴ 'Ayumieme nepütixecühüave, naime xemütetavauni xeyunenevietü, yuri xequetene'erieca quename xe'itanaqui'eri. Müpaü yuri xete'eriecacu, yacatiniyümücü xehesie mieme.

²⁵ Quepaucua xemüyunenevie, xüca xeimesie xetehüacuni xequeteneuyehüvirieca, mütixeheuyehüvirienicüta xeme xe'uquiyari muyuavisie macave, ta'aurie que xemüte'axürüve.

²⁶ Me xüca xecatevareuyehüvirieni teüteri, xe'uquiyari muyuavisie macave pücatixeheuyehüvirieni xeme ta'aurie que xemüte'axürüve.

Quesusi heiserie que mürexeiyacai
(Mateu 21:23-27; Rucaxi 20:1-8)

27 Mericüsü tavari meneta'axüani
 Querusaremesie. Tuqui curaruyarita
 yeyeicacacu, mara'acate memühüritüariecai,
 mümeta 'inüaricü memüte'üquitametetücai,
 'uquiravesixi vahamatü yunaitü 'aura
 meniu'axüani.

28 Müpaü metenita'ivaviya, Haque pemieme
 heiserie pemexeiya 'ipaü pemütiyuriencü. Que-
 paicü heiserie masipitüa 'ipaü pemütiyuriencü.

29 Hicü Qesusi müpaü tinivaruta'eiya,
 Neta nepüxeta'ivaviya xeimecü xeicüa.
 Xüca xenesita'eiya, neta nepütixetahüave
 haque memieme heiserie nemexeiya 'ipaü
 nemütiyuriencü.

30 Vani quepauca müti'üyanecai, taheima
 timiemetücai 'üyarica, teüteri vahesüa
 pümiemetücai nusu. Xequeneneuta'eiya.

31 Hicü müme niuqui menixüatüacaitüni müpaü
 me'utiyuatü, Xüca tame müpaü te'utiyuani
 quename taheima miemetücai, mücü müpaü
 nitayümücü, Titayari yuri xecate'i'erri.

32 Masi xüca müpaü te'utiyuani quename
 teüteri vahesüa miemetücai, quesü yüni. Müpaü
 meteniyücühüavecaitüni memüvamacarücaicü
 teüteri. Müme yunaitü müpaü meniu-
 tiyanecaitüni Vani hepaüsita, quename yuricü
 tixaxatametücai.

33 'Ayumieme müpaü metenita'eiya Qesusi,
 'Asitepücatemate. Qesusita müpaü tini-
 varuta'eiya, Mericüte, neta 'asinepücatixetahüave
 haque memieme heiserie nemexeiya 'ipaü
 nemütiyuriencü.

*Te'üviyamete 'axa teyuruvamete
(Mateu 21:33-46; Rucaxi 20:9-19)*

12

¹ Hicüsüari nisutüani tivacuxaxatüvatü, 'üxasi hepaüsita ti'üquitatü. Müpaü niutayüni, Tevi haraveri caniutavevieni. Caxie 'uca'uitüaca, 'utatesaca, vati'ineca caxie püname, 'e'utevime 'utavevieca neniereme capa caxie 'ucacuaiyanicü, te'üviyamete nivaruhüritüani vacuetatüatü, tevapai caneyani.

² Hicü tucari 'aye'acu muticuacuaxesie, ti'uximayatame niutanü'ani te'üviyamete vahesüa, haraverita mieme 'icuaxi yapaümeme mütanaqui'erienicü cusiyarisie mieme.

³ Müme masi me'iviyaca, me'icuvaxüaca, yacü xeicüa maveme meneinü'ani.

⁴ Hutariecata xeime niutanü'ani ti'uximayatame vahesüa. Mücü menituaxa mu'uyasie, meninanaimacaitüni.

⁵ Xeimeta 'utanü'acu, menimieni. Yuvaücavame cuxi nivanü'acaitüni. Hipame menivarutivani, hipame menivarucuini.

⁶ Xeime cuxi canexeyacaitüni yunivetüme mütanaqui'eriecai. 'Imatürieca nitanü'ani vahesüa, müpaü tiyücühüavetü, Meteneiyehüviriecuni nenive.

⁷ Te'üviyamete masi müpaü meteniyücühüavecaitüni, Camüsü, 'icüsie catininaquimücü cusiyari piniteya. Cümü tepimieni, tahesie püta mütinaquenicü.

⁸ Hicü me'iviyaca menimieni, haraveri varie meneicahüani.

⁹ Mericüte, que tiyurieni haraveri cusiয়ারি. Caninuamücü, te'üviyamate nivatixütüamücü, hipame nivahüritüamücü püta yuharaveri.

¹⁰ Cari ni 'icü 'utüarica xecatetiterüvavave, Mücü tete memutaxani'eri qui vevivamete, Mücü 'isiquina titutuicame nayani.

¹¹ Ti'aitame müpaü catiniuyurieni, Canimariveni que temüte'ixeiya.

¹² Müpaü mepütemaicaí müvaxatacaicü 'üxasi hepaüsita ti'üquitatü. 'Ayumieme metenicuvautüvecaitüni que memüte'iviyacü, peru menivamacarücaitüni teüteri. Hicü meheicu'eirieca menecüne.

Cuviyexunu tuminieya

(Mateu 22:15-22; Rucaxi 20:20-26)

¹³ Hicüsüari hesüana menivarutanü'ani Pareseusixi hipame, mümeta Herurexisie memüteviyacai hipame, niuquieyasie memiviyacü.

¹⁴ Mana me'u'axüaca müpaü metenitahüave, Neuxei ti'üquitame, tame tepümasimate 'ecü yuri pemutainecü, pemüca'acuerivayuriecü sepa xevitü que mütiyücühüave, yücü pemücativaxeyiacü teüteri, masi Cacaüyari huyeya hepaüsita pepüti'üquita que mütivaiyacü. Tamüsü, titauniva mütiyutuanicü Sesaxi cuviyexunuyasüa mieme, pücatauniva nusu.

¹⁵ Tepi'ütüani, tepüca'i'ütüani nusu. Mücü yatimaitü yuhesie 'axa mü'ane que memüte'avietacai, müpaü tinivarutahüave, Titayari xenete'inüatatüve. Tuminiyari xequena'üi nemixeyiacü xeime.

16 Müme meni'atüirieni xeime. Müpaü tini-varutahüave, Quepai ramu'u püra'uxa, quepai püra'utüarica 'icü. Sesaxi mu'uya canihücütüni, 'utüaricayata, metenita'eiya.

17 Qesusi müpaü tinivarutahüave, Tita Sesaxisüa mütimieme, Sesaxi xequetenapinirieca. Tita Cacaüyarisüa mütimieme, Cacaüyari xequetenapinirieca. Meniuhüxiyani que mutayü.

Que memüte'ita'ivaviyaxü, müquite que memüte'anucu'uni hepaüsita

(Mateu 22:23-33; Rucaxi 20:27-40)

18 Hicü hesüana meniu'axüani Saruseusixi. Müme yameniutiyuanecaitüni quename müquite meca'anutaneniereni.

19 Hicü müpaü metenita'ivaviya, Neuxei ti'üquitame, Muisexi 'ipaü catiniu'utüani tahesie mieme, tevi xüca masicaya 'umüni, xüca cueya 'uyuhayeva türi cavarexeiyatü, mücü tevi canitivitümücü yucue, türi nivativevimücü masicaya nivemama memütaterüvarienicü.

20 Mericüsü 'atahutatü 'amenititecaütüni 'ivamarixi. Vamasi 'uca niutivitüni, niumüni türi cavaruhayevaca.

21 Mutaya nitivitünita, mücüta tiumü türi cavaruhayevaca. 'Iyata mutaya yunaitüta yaxaicüa menitivitüni.

22 'Atahutatü yunaitü 'ivamarixi türi mepücavaruhayevaxü. Yunaitü me'ucuicu, 'ucata tiumü.

23 Mericüte, quepaucua xeniu memanucu'uni, 'atahutatü memitivitü quepai ra'üya pürayani.

24 Hicü Qesusi müpaü tinivaruta'eiya, Camü, 'ayumieme xecaniyuyarieca, 'utüaricayari

xemücamatecū, que mütitürücaüye Cacaüyari 'asixemücatematecū.

²⁵ Quepaucua müquite memanucu'uni, mepücaneneüqueni mepücaviquieca. Cacaüyari tupirisiximama taheima miemete vahepaü mecaniyüacacuni püta.

²⁶ Müquite vahepaüsita que müre'uxa que memüte'anucu'uni, cari xecate'ititerüvavave Muisexi xapayasie haque tupiriya mexata, Cacaüyari que mütitahüavixü, 'Aurahami, 'Isahaqui, Cacuvu necanivacacaüyaritüni ne, cananuyüneni.

²⁷ 'Ayumieme müquite pücafaxata quename vacacaüyari haitü. Memayeyuyuri püta vacacaüyari caniyuxatani, sepa memucui. Cuini mieme xepüyuyari.

'Aitüarica müve'eme
(Mateu 22:34-40)

²⁸ Hicü xevitü 'inüaricü müti'üquitametücai 'aura 'ayaca, varu'enieca niuqui mexüatüacame, tinimaicaitüni 'aixüa mütivata'eiyacü, müpaü tinita'ivaviya Qesusi, Que mü'ane 'aitüarica masi püve'eme naima 'aitüaricasie mieme.

²⁹ Qesusi müpaü tinita'eiya, 'Ipaü cananuyüneni 'aitüarica müve'eme, Xequeneu'enana 'Ixaherisixi. Ti'aitame mütacacaüyari, 'iya Ti'aitame caniyuxevini.

³⁰ Peninaqui'eriecamücü Ti'aitame mü'acacaüyari naima que pemüre'iyaricü, naima que pemüti'amatecü, naima que pemüticu'erivacü, naima 'atürücariyacü. 'İcü 'aitüarica masi canive'emetüni.

31 'Esivatücacu hepaüna müve'emecü 'ipaü cananuyüneni, Peninaqui'eriecamücü 'ahepaü tevi que pemüti'anaqui'eriepaü. Xevitü 'aitüarica pücaxuave masi ve'emetütü, 'icü hutatü xeicüa.

32 Hicü 'iya ti'üquitame müpaü tinitahüave, 'Aixüa pü'ane ti'üquitame. Yuri pecaniutaineni, Cacaüyari caniyuxeveni, xevitiüxa 'apüca'uyeica hepaüna 'anetü, que pemaine.

33 Xüca tevi 'inaqui'erieca naime que müre'iyaricü, naime que mütimaivecü naime yutürücariyacü, xüca yuhepaü tevi naqui'erieca que mütiyunaqui'eriepaü, yemecü 'aixüa caniyümücü, que mücatiyüni naitü mavari mütaiya mücui'iva.

34 Hicü Qesusi 'i'enieca timaivemepaü que mütitä'ei müpaü tinitahüave, Teva pepüca'uyeica pemaye'anicü, Cacaüyari mati'aitüvemetütü mayanicü. Hipatü tavari mepücayuvaüriyacai tixaütü memüte'ita'ivaviyacü.

*Cürisitu quepai püranive, que mütivaruta'ivaviyaxü
(Mateu 22:41-46; Rucaxi 20:41-44)*

35 Qesusi müpaü niutayüni tuquita ti'üquitatü, Titayari müpaü mete'utiyuane müme 'inüaricü memüte'üquitamete, quename vaniu Cürisitu Raviri xiüyarieya hücütüni.

36 Mücü Raviritütü müpaü niutayüni 'Iyari Mütiyupata 'icuyütüvacacu, Ti'aitame müpaü tinitahüave que mü'ane müneti'aitüva, Nserieta quenacani 'Aquetatüa mexi nevarahapani müme memümasi'aca'unie.

37 Tamüsü Raviri Neti'aitüvame tinitaterüva. Mericüte, xüca Cürisitu tita'aitüani Raviri, que timasiücüni quename xiüyarieyatüni. Teüteri meyutemamavietü meni'eniecaitüni yuvaücavatü.

Quesusi que mütivaxanetacai sicürivanusixi

(Mateu 23:1-36; Rucaxi 11:37-54; 20:45-47)

38 Ti'üquitatü müpaü tinivarutahüave, Xequeneyucuerivayurieca müme 'inüaricü memüte'üquitamete vahepaüsita, müme müvanaque memeu'uvanicü 'etütüme me'anacatütü, quiecarixi hixüapa vaürisica memüpitüarienicü,

39 teüteri vahüxie memayaxecü tuquita, quiecame 'aurie memayaxecü 'ixüararipa, müme vahepaüsita.

40 Viyurasixi vapini mepütevarutixütüiri, 'emetehutevitü neneviericü mücamasiücünicü que memüteyurie. Vahesie masi yemecü tinahüivani.

Viyura tumini que müti'atüiri Cacaüyari

(Rucaxi 21:1-4)

41 Hicü tumini macaxürüva cacuniyari hüxie niutayerüni Quesusi. Teüteri nivaxeyacaitüni tumini me'acaxürüvame cacunisie. Xicusixi yumüiretü vaüca meneicaxürüvacaitüni.

42 Mericüsü xevitü viyura caninuani tuminicü mavetü, hutame neucaxürieni xei senitavuyari müraye'atüca 'axeicüa.

43 Hicü yu'aurie varutacuevieca teyü'üquitüvamete, müpaü tinivarutahüave Quesusi, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, 'icü viyura tumini mavetü cacunisie neicaxürieni vaücava, müme yunaitü memeicaxürüva 'esiva xEICÜA meneicaxürieni.

44 Yunaitü müme meneicaxürieni tita müranuyuhayeva, peru 'iya yuhaveri mieme neucaxürieni, naime cümana mütiyumicuacai.

13

Qesusi que mutayü, tuqui 'amüpa que mütica'unarieniqueaicü 'arique

(Mateu 24:1-2; Rucaxi 21:5-6)

¹ Hicü tuquita 'ayenecacu, teyü'üquitüvametemama xevitü müpaü tinitahüave, Neuxei, ti'üquitame, tetexi que timamarivave quite.

² Qesusi müpaü tinitahüave, 'Icü qui petixeiya 'amüpapa. Tete pücahayevarieni yuheima 'atetü. Naitü canica'unariemücü.

Inüarite que mütimasücünü taparirümecacu

(Mateu 24:3-28; Rucaxi 21:7-24; 17:22-24)

³ Hicü Huriva Macu'u yemurisie 'ucaicu tuqui 'amüpa hüxie, Pecuru Cacuvu Vani 'Atürexü yühücüate müpaü metenita'ivaviya,

⁴ Quetatineutaxatüa quepaucua müpaü pütüyüni que pemaine. Tita ti'inüariyaritüni quepaucua maye'aximeni 'icü naitü.

⁵ Qesusi nisütüani müpaü tivacuxaxatüvatü, Yumarima 'aixüa, xevitü catixe'u'irüviya.

⁶ Yümüretü mecani'axüacuni müpaü me'utiyuatü quename nehesüa memiemete, Ne Cürisitu necanihücütüni, me'utiyuatü. Yümüreme menivacuamanacuni.

⁷ Xeme quepaucua xemüva'enieni cuyaxi meyucuitüveme, quepaucua xemi'enieni cuya niuqui, xepücauyaxamurieca. Neuyeveca müpaü mütiyünicü, peru 'acuxi naitü pücatapare mücücü.

8 Nuivarite mecaniyeha'acuni mevacuicutü hipame nuivarite, xexuime cuiesie quiecatari mecaniyeha'acuni hipame cuiesie miemete mevacuicutü. Naisarie cuie canitayuamücü, haca canitavemücü. Peru que mütiyüni, мүсүсү canisütüariemücü xeicüa cuiniya.

9 Xemesü xequeneyucuerivayurieca. Mecanixeyetuacuni 'isücate vahesüa. Tuquiteta xecanitiveiyacuni. Cuvexunarurisixi te'aitamete vahüxie xecaniti'ivaviyariecuni nehesüa xemümiemetecü, xemüvahecüatüacacü que xemüte'unenierixü.

10 Neuyeveca 'icü niuqui 'aixüa manuyüne memütaxatüarienicü yunaitü nuivarite meri.

11 Quepaucua memüxetiviya memüxe'anuhapani 'isücate vahüxie, xeta'icuevatü xepücayu'iyaritüaca que xemutiyuaneni. Masi que xemütepitüarieni 'ana, müpaü xeputiyuaneni. Xeme xepücahüme que mü'ane yamütayüni, 'Iyari Mütiyupata püta canihücütüni que mü'ane yamütayüni.

12 Ra'iva pürayetuani мүмiерiенiсү, quemasieya yunive niyetuamücü, türi meniyeha'acuni yu'uquiyarima vahepaüsita, metenita'aitacuni memücu'ivanicü.

13 Yunaitü menixe'uxive'eriecacuni nehesüa xemümiemetecü. Que mü'ane tiuca'enivatü 'amuyeicani quepaucua мүмүниque, мүсү nitavicueisitüariemücü.

14 Xeme 'uxa'atüni xenixeiyacuni мүсү теvi мүvaseviximani мүracumaveriyani mana 'utiveme haque 'aixüa müca'ane mutivenicü, que mainecai tixaxatame Tanieri. Titerüvame quetimaiveni tita мүtixata. 'Ana хүrisie mequeyuta'una мүме

Cureya cuieyarisie meme'uvani.

¹⁵ Que mü'ane caxetunisie macaca 'uxipietü, mücü 'anacayame yuquita pücaheutahani yupini tivayepinique.

¹⁶ Que mü'ane yeuta meyeicani, yu'utüma pücanuani yu'ücarı tivayehurienique.

¹⁷ Xüa 'ui müme memuhuca müme memütesisitüa 'ana.

¹⁸ Xequeneyunenevieca müpaü catiuyünicü muhaütüsie.

¹⁹ 'Iya tucarisie 'uximatüarica canitixuaverimücü cuini mieme, matüaripai quepaucua Cacaüyari nai mütiunetüa hicüque que mücatixuavecai, tavari que mücatixuavenita.

²⁰ Ti'aitame xüca 'esicareiteritüanique 'uximatüarica, ni xevitü tevi pücatavicueniqueyu. Mesü müme müvaranuyexei vacü 'esipüreiteritüa.

²¹ 'Anari xevitü xüca müpaü tixecühüaveni, Camü, 'ena caniuyeicani Cürisitu, Camü mana, xüca hainenı nusu, yuri xepücate'i'eririeca que mü'ane müya mutainenı.

²² Yacü Cürisitusixi, yacü texaxatamete mecani'axüacuni. 'Inüari mecanitivevıecuni mamarıvaveme mevacuamanaque 'asita müme memanuyexeyarie xüca meyüvavenique.

²³ Xemesü xequeneyü'üviya. Nai nepütixe'utaxatüa yacatıyüvecacu cuxi.

Yuri Tevi que mütinuani

(Mateu 24:29-35, 42-44; Rucaxi 21:25-36)

²⁴ 'Ana 'iya 'uximatüarica heunuayu, tau caniyürimücü, mesa cacanihecüarivimücü,

25 xuravesixi mechanicaxüricuni muyuavisie miemete, müme türücariya memexeiya muyuavisie mecaniyuitüariecuni.

26 'Ana Yuri Tevi que nemütiteva mecanenixeiy-acuni haisata ne'acamiecame, cui netürücaüyetü, nexavatütü.

27 'Anarita netupirisixima neni-vatanü'axüamücü, müme nemüvaranuyexei nenivacuxeürimücü, taserieta ta'utata tahixüata tasütüapa memeu'uva, naisarie cuie manuniere muyuavitüa.

28 Narüca xeha'erivatü müpaü xequetenemaica, quepaucua xavari mücavivieni xücari yürani, xüca mamateya cuneicani, tasüari 'auracacutüca.

29 Xemeta yaxaicüa, quepaucua xemixeiya 'ipaü tiyüaneme, yaxequetenemaica quename hehurari, quitenie müta'aximenipaü.

30 Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, hicü miemetexi mepücatixüni, mexi 'icü naitü ca'aye'ave.

31 Cuie muyuavi naitü canitixümücü, peru ne nenuqui pücaxüni.

32 Tevi 'asipücatimate quepaucua maye'ani 'iya tucari, taheima miemete tupirisixita 'asimepücatemate, neta 'asinepücatimate Cacaüyari Nu'aya nehücütütü. Ne'uquiyari xEICüa catinimaica.

33 Yumarima, xequenayeneniereni xequeneyunenevieca, 'asixemücatematecü quepaucua maye'ani.

34 Müpaü cani'aneni que mütiuyü, tevi tevapai metüa, yuqui mucu'eiri. Te'uximayatamete nivaruhüritüani yuxexuime, vamayüitaricü

vahüritüatü. Quiteni tihüveme tiuta'aitüani mayenierenicü.

³⁵ Xemeta 'ayumieme xequenayeneniereni, 'asixemücatematecü quepaucua munuani qui cusiyari, ya taicai ya tücari hixüapa, ya vacana tahivayu, ya yuimuana.

³⁶ Xequenayeneniereni capa xecusume xe'utaxeiyacü yapaucua nuame.

³⁷ Que nemütixecühüave xeme, yunaime netini-vacühüaveni vahesie mütinaquecü, xequenayeneniereni.

14

Que memüte'iviyaquecai Quesusi

(Mateu 26:1-5; Rucaxi 22:1-2; Vani 11:45-53)

¹ Mericüsü huta tucari neuyevecaitüni 'ixüarari maye'anicü quepaucua mema'erivacai Cacaüyari que mütivaruhayevaxü vateüterima, quepaucua pa cacuxaxanime memücuacai. Mara'acate memühüritüariacai müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai vahamatü metenicuvautüvecaitüni que memüte'iviyaacü me'icuanamatü, que memüte'imienicü.

² Müpaü meteniyücühüavecaitüni, Mecuxi 'ixüaramete vahüxie 'asitemücateyurieni, teüteri capa meyutaxamurienicü.

Visi mu'üa que mütiucaviriyari Quesusisie

(Mateu 26:6-13; Vani 12:1-8)

³ Mericüsü Vetaniasie 'uyeicatü tiniucuan Simunisüa que mü'ane cuiniyacü müca'itiyacaisüa. Hicü 'uca mana caninuani tete visi mü'ane puteyayari 'ahanatü, visi mu'üa 'aye'üneme narüru titevacame canücame cui müraye'arücai.

Puteya cüpieya 'anumuraca, Qesusi mu'uyasie neitiyeurieni visi mu'üa.

⁴ Hipatü meha'atü müpaü meteniyücühüavecaitüni, Titayaricuta yacü xeicüa reiyehüa 'icü visi mu'üa.

⁵ Püyüveniqueyu mituanicü 'icü visi mu'üa haica sienituyari 'inüariyaricü heimana yapaümemecü, tuminiyari memümiqienicü puvüresixi. Menitieucaitüni 'uca.

⁶ Peru Qesusi müpaü niutayüni, Xequeneuhayeva, titayari xete'l'uximatüa. 'Aixüa catiniuyurieni nehesie mieme.

⁷ 'Uxa'atüni varie 'amecaniu'uvacuni puvüresixi xehesüa. Quepaucua xemüyuvaüriya xecaniyüvaveni 'aixüa xemüvayurienicü, nesiere xehesüa 'anepüca'uyeicani 'uxa'atüni varie.

⁸ 'Icü que mütiyüvecai, müpaü catiniuyurieni. Ne'ayeyuricacu cuxi, caneniucavirieni nemücateuqienicü.

⁹ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, sepanetü haque mecuxaxasivani 'icü niuqui 'aixüa manuyüne hepaüsita naisarie cuiepa, 'icü 'uca que mütiuyuri canita'üxasiemücü ma'erivanicü.

*Cura que mütiyuvaüriya miyetuanicü Qesusi
(Mateu 26:14-16; Rucaxi 22:3-6)*

¹⁰ Hicü Cura 'Isicariutitanaca, Tamamata Heimana Yuhutame müxevitütücai, caneyani mara'acate memühüritüariecai vahesüa 'iyetuanique.

¹¹ Müme me'i'enieca meniyutemamaviecaitüni. Müpaü metenitahüave tumini memi'ütüaniquecaicü. Mücü tinicuvaunecaitüni quepaucua 'aixüa mütiyüniecaicai miyetuanicü.

*Ti'aitame 'Icuaiya que mütü'aisie 'inüariyari
(Mateu 26:17-29; Rucaxi 22:7-23, Vani 13:21-30;
1 Curinitutari 11:23-26)*

12 Mericüsü Pa Mücacuxaxani 'ixüarariyari
sutüariēcacu, quepaucua memüvacuicai
muxasi türixi meteha'erivatü Cacaüyari
que mütivaruhayevaxü vateüterima,
teyü'üquitüvametemama müpaü meteni-
tahüave, Haque masihenaque temuhücü
'aixüa temeiyurienicü, 'ixüarari 'icuaiyari
pemürecuanicü.

13 Hicü yuhutame teyü'üquitüvamete nivaru-
tanü'ani müpaü tivarutahüaveca, Quiecarisie
xequenehu. 'Uqui mana püxe'anucunaque ye'ü
'ahanatü hecuhanüca. Mücü xequenanuveyia.

14 Haque meuhani, müpaü xequetenetahävi
quiecame, Ti'üquitame müpaü paine, Hipatüte
haqueva qui müme nemütiva'üquitüa nehamatü
'ixüarari 'icuaiyari temücuanicü.

15 Mücü qui taüta xe'utivitüme püxexeisitüani
hipame qui 'emüyeva naitü 'ureyepicame 'aixüa
tiha'arütüariēcame. Muva 'aixüa xequeteneyuri
tahesie mieme.

16 Hicü mana menecüne teyü'üquitüvamete.
Quiecarisie meneta'axüani. Que
mütivarutahüavixü meteniutaxeiya. Muva
'ixüarari 'icuaiyari 'aixüa meteniuyurieni
para memüteha'erivanicü Cacaüyari que
mütivaruhayevaxü vateüterima.

17 Mericüsü 'ucutaicairecu, Qesusi, Tamamata
Heimana Yuhutame vahamatü yunaitü meca-
niu'axüani.

18 'Ame'atecacu metecucacu, Quesusi müpaü niutayüni, Niuqui caniseüeni que nemütixecühüave, xevitü xeme nehamatü müticua'a pünesiyetüani.

19 Hicü meniyuhiverietücateitüni. Müpaü metenita'ivaviya yuxexuitü, Ne netihücü.

20 Mücü müpaü tinivaruta'eiya, Xeme Tamamata Heimana Yuhutatü, xevitü canihücütüni que mü'ane pa manati'üve nehamatü 'icü xacüsie.

21 Yuri Tevi que nemütiteva, nepüyemie nemümierenicü que müre'uxa nehepaüsita, perusü xüa 'ui que mü'ane munesiyetüani Yuri Tevi nehücütüme. 'Aixüa cani'aneniqueyu masi xüca ca'utinuivaque 'iya.

22 Hicü metecucacu, Quesusi pa 'anucü'üca 'aixüa 'utayüca Cacaüyari hepaüsita pa hepaüsita, 'ititaraca pa, nivarumini, müpaü 'utaitü, Xequenanu'üi, 'icü caninevaiyaritüni.

23 Tecüxi 'anucuhanaca pamüpariyusi 'ipitüaca Cacaüyari nivaru'itüani. Yunaitü menenuti'iexüani mücüsie.

24 Müpaü tinivarutahüave, 'Icü caninexuriyatüni, türatu mühecua caniseiriyamücü. Yümüireme vahesie mieme nitiyeuriyamücü.

25 Niuqui caniseüeni que nemütixecühüave, tavari caxie hayari nepüca'anu'ieni mexi ca'aye'ave quepaucua hecuamecü nemenu'ieni haque Cacaüyari müra'aita.

Quesusi que mutayü, Pecuru que mütiyucu'imavaniquecai, quename ca'imaicai 'utaitü (Mateu 26:30-35; Rucaxi 22:31-34; Vani 13:36-38)

26 Hicü cuicari Cacaüyari hepaüsita me'utacuicaca, menecüne Huriva Macu'u yemurisie.

27 Quesusi müpaü tinivarutahüave, Xeme yunaitü hicü tücaricü xenicunuitüariecuni necümana, que müre'uxa, Muxasi vahüveme necanimiemücü, muxasi menitaxüriexüacuni.

28 Nesü nemierieme ne'anutaniereme necanixe'anucuhaitüiyamücü Carereyasiepai.

29 Hicü Pecuru müpaü tinitahüave, Ne sepanetü yunaitü memücunuitüarienique, nepücacunuani ne.

30 Quesusi müpaü tinitahüave, Niuqui caniseüyeni que nematicühüave, hicü yüvicüta vacana hutacüa catahivavecacu cuxi, 'ecü haicacüa pepü'acu'imavani, quename pecanesimate pe'utaitü.

31 Mücü cuini mieme masi müpaü putayü, Sepanetü 'ahamatü nemumierienique, yanepücatinecu'imavani. Yunaitü yaxecüa meniütüyuanecaitüni.

*Quesusi que mütiyutanenevie Quetisemanisie
(Mateu 26:36-46; Rucaxi 22:39-46)*

32 Hicü Quetisemani müracusevasie menecüne. Müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamete, 'Uva xequenateni mexi nenenenevie.

33 Pecuru, Vani, Cacuvu nivarevitüni yateva. Mana cuini mieme 'uta'aivatü yuhiverietü nayani.

34 Müpaü tinivarutahüave, Ne'iyarisie cuini mieme neninehieverieca, mücücü nemüximetü tüma. 'Uva xequeneyuhayeva xequenetaneniereni.

35 Hicü 'esiva yateva niuyani. 'Utihüximaqueca cuiepa, niyutanenevieni xüca tüma xüa tiyüvenique müca'aye'aniqueyu que mütiyüni quecai.

36 Müpaü niutayüni, Ne'uquiyari 'acu, naimecü pepüyüve 'ecü. 'Icü tecüxi quenanhani cuerietü hivericacü yanemüca'itüarienicü, mesü que münatinaque ne pücatixaü, 'ecüsü que mümatinaque püta quetiuyüni.

37 Hicü muva ninuani, nivarutaxeiya mecusume. Müpaü tinitahüave Pecuru, Simuni 'acu, peticusu. Pecatiyüveci pemütanierenicü xei hurayari.

38 Xequenetaneniereni, xequeneyunenevieca capa 'axa xete'uyurienicü xe'uta'inüasieme. Xe'iyari püyuvaüriya, xevaiyari püta puverarani.

39 Hicü hutarieca heyaca niyutanenevieni yaxecüa 'utaitü.

40 Hutarieca muva nuaca nivarutaxeiya tavari mecusume memücusimarietücateicü. 'Asimepücatematecai que memüte'ita'eiaquecai.

41 Hicü hairieca muva nuaca müpaü tinivarutahüave, Hicürixüa xequenecusuni xequene'uxipieca. 'Ariri cümütücar, canaye'ani. Camüsü, Yuri Tevi nehücütütü, 'axa teyuruvamete vamamasie nepüyetuiyani.

42 Xequenanucu'uti, tepüvanaquiyu. Neuxei, que mü'ane münesiyetuanı 'acanamieni.

Quesusi que mütiuyiyarie

(Mateu 26:47-56; Rucaxi 22:47-53; Vani 18:2-11)

43 Mericüsü yapaucua müpaü tivacühüavecacu cuxi, Cura caninuani, Tamamata Heimana Yuhutame müxevitütücai. Yuvaüca yame teüteri yuhamame nivaravitücücaitüni cusirate cüyexi

mete'u'ücame. Mara'acate memühiritüariecai, mümeta 'inüaricü memüte'üquitametetücai 'uquiravesixita menivareyenü'ani.

⁴⁴ Mericüsü que mü'ane miyetuaniquecai 'inüari nivarupitüani teüteri mevayecünirümeccacu ya'utaitü, Que mü'ane memütavaüritüani ne'i'isetü, mücü canihücütüni. Xequeneuviya 'iya, xequenanuhani 'aixüa xe'ihütü.

⁴⁵ Hicü Cura nuaca, 'aura niuyani cuitü. 'Aixüa 'acu Ti'üquitame titahüaveca, ni'iseni.

⁴⁶ Hicü müme meniviya.

⁴⁷ Müme 'aura memüti'ucai, xevitü yucusira vatihanaca, nivani ti'uximayatame mara'acame mühiritüariecaisüa mümiemetücai. Nacaya naviteni.

⁴⁸ Quesusi müpaü tinivarutahüave, Xeme cari xepeyecü cusirate cüyexi xe'u'ütü xenesiviyaque, tinavayamepaü que mütiviviyarüva.

⁴⁹ Müixa xesata neniuyeicacaitüni tucaricü tuquita neti'üquitatü, xepücanesihevi. Peru que'aye'ani 'utüarica que maine.

⁵⁰ Hicü yunaitü me'icu'eirieca meniyuta'unaxüani.

Temaicü que mütiyu'unaxü

⁵¹ Xevitü temaicü niveiyacaitüni rinu savanayaricü yu'eimatü mümavecaicü. Meniviya temaicü,

⁵² peru mücü yusavana 'ucu'eirieca niyuta'una mavetü.

*Quesusi que mütiutahüavarie 'isücate vahüxie
(Mateu 26:57-68; Rucaxi 22:54-55, 63-71; Vani
18:12-14, 19-24)*

53 Hicü mara'acame mühüritüariecaisüa meneihana Quesusi. Mana meniucuxeürieni mara'acate memühüritüariecai 'uquiravesixi, müme'inüaricü memüte'üquitametetücai yunaitü.

54 Pecuru tevapai niveiyacaitüni, mara'acame mühüritüariecai qui 'aurie ninuani. Tacua tupirisixi vahamatü niutivecaitüni tai 'aurie cüxetü.

55 Hicü mara'acate memühüritüariecai yunaitü 'isücate menivavautüvecaitüni tehecüatamete, memixanetacü Quesusi, vaniuquicü memimienicü. Haquevasü mepücavarutaxei.

56 Yümüretü mete'itavatü menihecüatacaitüni que vaniu memüte'unenierixü peru vaniuqui pücayuxevicai.

57 Hipatü me'anucu'uca menitahecüata mete'itavatü que memüte'unenierixü vaniu, müpaü me'utiyuatü,

58 Tame teni'enieni 'ipaü haineme, 'Icü tuqui mamacü muveviya nenita'unamücü, haica tucari 'anucayayu xeimeta nenitavevimücü mamacü caveviyacame.

59 Ni müpaü que memütehecüatacai, vaniuqui pücataxevirivecai.

60 Mericüsü mara'acame mühüritüariecai vahixüapa 'utaqueca, Quesusi niuta'ivaviya müpaü 'utaitü, 'Asipecatita'ani. Que tita 'icü memütehecüata 'ahepaüsita.

61 Mücü masi cayuvatü mana niuvecaitüni, tixaü püca'uta'a. Mara'acame hutarieca müpaü tinita'ivaviya, 'Ecü peticürisitu. Que mü'ane 'aixüa müticuxaxasiva, 'ecü petinu'aya.

62 Quesusi müpaü tinita'eiya, Ne

necanihücütüni. Yuri Tevi que nemütiteva, xeme xecanenixeiyacuni, Que Mü'ane Mütürücaüye serieta ne'acaieme. Ne'acaieme taheima mieme haisata xecanenixeiyacuni.

⁶³ Hicü mara'acame yu'ixuriqui 'utisanaxüaca müpaü niutayüni, Que cuxi tetevareuyehüva tehecüatamete.

⁶⁴ Xeme xecani'enieni que mütisevixima Ca-caüyari 'axa 'utaitü. Que xeteyücühüave. Müme yunaitü müpaü meniutiyuanecaitüni quename müpaü reuyevcai mümierienicü.

⁶⁵ Hipatü menisütüani hesiena me'uti'aüsicavivatü me'inanaimatü. Meheitinaca hüxiena, menitihusutücüne müpaü mete'icühüavetü, Quetinehecüatani quepai müyüane. Tupirisixita me'iviyaca menicusunacaitüni.

Pecuru que mütiyucu'imavacai, Nepüca'imate Quesusi 'utaitü

(Mateu 26:69-75; Rucaxi 22:56-62; Vani 18:15-18, 25-29)

⁶⁶ Mericüsüari Pecuru vatipai 'uvecacu qui 'aurie tacua, 'uca caninuani müti'uximayatametücai mara'acame mühüritüaricaisüa mieme.

⁶⁷ Pecuru 'uxeiyaca cüxecame, heutaniereca, müpaü niutayüni, 'Ecüta 'iya Nasaretitanacamatü pecaniuyeicacaitüni Qesusimatü.

⁶⁸ Mücü niyucu'imavacaitüni, müpaü 'utaitü, Ne havaicü nepüca'imate, 'asinepücatimate que pe-maina. Müpaü 'utayüca quitenie nanuyeyani. Vacana niutahiva.

⁶⁹ Hicü 'iya 'uca hutarieca 'ixeiyaca nisütüani müpaü tivacühüavetü müme mana memüti'ucai, 'Icü xevitü canihücütüni müme.

70 Mücü tavari niyucu'imavacaitüni. Yareutevitüta müme mana memüti'ucai tavari müpaü metenitahüave Pecuru, Yuricü 'ecü xevitü müme pecanihücütüni. Camüsü Carereya pecaniquiecametüni, vahepaü pemütiuniucacü.

71 Hicü nisütüani müpaü 'utaitü, Cacaüyari 'axa xüca nesiurienique tüma xüca neti'itavani, yemecü nepaine, tixaü 'icü tevi nepücamate xemixata.

72 Cuitüva hutarieca vacana niutahiva. Pecuru Qesusi niuquieya na'erivani que mütitahüavixü, Vacana hutarieca catahivavecacu cuxi, 'ecü haicacüa pecani'acu'imavamücü quename pecanesimate pe'utaitü. 'Icü nai ra'erivatü niutasuani.

15

Qesusi que mütiutahüavarie Piratu hüxie

(Mateu 27:1-2, 11-14; Rucaxi 23:1-5; Vani 18:28-38)

1 Hicüsüari 'ucatarecu cuitü mara'acate memühüritüariecai, 'uquiravesixi, mümeta 'inüaricü memüte'üquitametetücai, hipatüta 'isücate yunaitü meyucuxeürieca meyu'enieca, Qesusi menehana hüacame, Piratu meniyetuirienei.

2 Piratu müpaü tinita'ivaviya, 'Ecü Huriyusixi teüteriyari tiva'aitüvame petihücü. Mücü cayucu'imavatü müpaü tinita'eiya, 'Ecüsü müpaü pecanaineni.

3 Mara'acate memühüritüariecai menixaneta-caitüni vaücava.

4 Tavari müpaü tinita'ivaviya Piratu, Tixaü pecatita'ani. Camü que müreupaüme memümasixaneta.

⁵ Quesusi tavari tixaü cacaniuta'ani. 'Ayumieme Piratu niuhüxyani.

Cuvexunaruri que mütiuta'aitaxü, Quesusi mümierienicü
(*Mateu 27:15-31; Rucaxi 23:13-25; Vani 18:38-19.16*)

⁶ Mericüsü xexuime visie mücü 'ixüararipa vahesie mieme nenayexünacaitüni 'anutahüivacame, que mü'ane memivaviriecai.

⁷ Xevitü nanutahüivacaitüni 'ana Vaxavaxi titevatü. 'Iya cuviyexunu 'unamete vahamatü nanutahüivacaitüni. Müme cuviyexunusixi mevaca'unarümetü meteniyucuini.

⁸ Hicü yumüiretü teüteri me'u'axüaca menitavavirieni, yamütiyurienicü yaxeicüa que mütiyurienecai xexuime visie vahesie mieme.

⁹ Piratu müpaü tinivarutahüave, Xeme tixenaque nemüxe'anayexünirienicü Huriyusixi tixe'aitüvame.

¹⁰ Mücü müpaü catinimaicaitüni memiyetuacü me'ütesatü mara'acate memühüritüariecai.

¹¹ Mara'acate memühüritüariecai menivarucuyitüani teüteri memitavaunicü Vaxavaxi püta manayexünarienicü.

¹² Piratu müpaü tinivarutahüave tavari, Mericüte, queri ne'iyurieni 'icü Huriyusixi tixe'aitüvame que xemüte'iterüva.

¹³ Müme me'ita'eiyatü müpaü metenihiva, Curuxisie quenemi'a.

¹⁴ Piratu müpaü tinivarutahüave, Titayaricuta, tita 'axa tiuyuri. Müme masi cuini mieme menutihivacaitüni, Curuxisie quenemi'a, me'utiyuatü.

15 Hicü Piratu vanaqui'aritäamütü teüteri, Vaxavaxi nivananayexünirieni. Tiuta'aitaca Qesusi mücuveiyaxüanicü niyetuani curuxisie mücaviyanicü.

16 Hicü cuyaxi xaüsie meneivitüni mana quita parasiyu 'amüpata, parasiyu Püreturiu mütiuyetevasio. Yunaime cuyaxi mana memayetecai menivaruta'inieni.

17 'Ixuriqui mütaüraüye menenacatütüani, xuya mumayari me'utasaca menenutimanirieni.

18 Menisütüani me'ivaüritüatü müpaü me'utiuyatü, Que 'acu tüma Huriyusixi tiva'aitüvame.

19 Hacacü menitivaxüani mu'uyasio. Menicu'aüsicamavacaitüni. Me'utitunuma'uca yacü nenevieri menipitüacaitüni.

20 Me'inanaimaca 'ixuriqui mütaüraüye menenutihünirieni, 'ixuriquieya menenacatütüani.

Qesusi que mütiümierie curuxisie

(Mateu 27:32-44; Rucaxi 23:26-43; Vani 19:17-27)

Merücüsü meneivitüni curuxisie me'imienique.

21 Cuyeicame me'uviyaca mecanita'aitüani curuxieya menucue'irienicü. Cuyeicame Simuni Sirenetanaca catinitevacaitüni, Herecanituru Xupu niva'uquiyaritüacaitüni. Xaüsie heyeyaca, quiecarisie ni'aximecaitüni.

22 Merücüsü Curucutapai meneivitüni Qesusi, taniuquicü Müqui Mu'uya Manuca mütiuyetevasio.

23 Hicü vinu masivi nücame menenu'itüaniquecaitüni meuyuyehüacacü, peru Qesusi püca'enu'i.

24 Mericüsü curuxisie menicavieni.
'Ixuriquiteya meniyutahuritüani, meyu'ivatüvetü
memütetimanicü tita memüte'anuhurieniquecai
yuxexuitü.

25 Mericüsü 'utaxürecu curuxisie menicavieni.

26 Que mütiuxanesie yatiniu'utüarieni, Huriyusixi
Tiva'aitüvame 'anuyütü.

27 Tenavayamete menivarutivütüani yuhutame
curuxitesie hamatüana serietana xeime 'utatanata
xeime.

28 'Ana naye'ani 'utüaricayari müpaü müre'uxa,
Müme memitisana 'inüari niuquiyari, xevitü
cani'erivacaitüni.

29 Müme menanuyecücaai meni-
nanaimacaitüni, yumu'u me'utisiquetü, müpaü
me'utiyuatü, 'E'e, cari 'ecü tuqui pepüta'unaquecai,
haica tucari 'anuyeyayu pepenuvevieniquecai.

30 Parasü, queneu'atavicueisitüa, curuxisie
pe'acayeicatü.

31 Yaxeicüata mara'acate memühüritüariecai
müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai vahamatü
meninanimacaitüni müpaü meteyücühüvetü,
Nivarutavicueisitüani hipame, pücaüve
müyutavicueisitüanicü yücümana.

32 Cürisitütütü, 'Ixaherisixi niu mütati'aitüvame,
curuxisie que'acayani, temixeyiacü, yuri
temüteta'eriexüanicü. Müme 'auriena
memütivütüarie curuxisie mümeta 'axa
meniutiyuanecaitüni hepaüsitana.

Quesusi que mütiyetua yu'iyari

*(Mateu 27:45-56; Rucaxi 23:44-49; Vani
19:28-30)*

33 Mericüsü tuca 'ayacu, naisarie niucüyüre, cüa
caviecacunque niucuhecüare.

³⁴ 'Anari Quesusi carima müpaü tiniuhiva vaniuquicü, 'Eruhi, 'Eruhi, rama savacütani, taniuquicü necacaüyari, necacaüyari titayari penetiucu'eiri, maine.

³⁵ Hipatü mana memüti'ucai me'i'enieca müpaü meniutiyuani, Neuxei, 'Eriyaxi niutahüave.

³⁶ Xevitü 'unausarümetü neyani, ha'iseveme ni-utahüniya vinu masinacü. Hacasie 'iqueca neitise-rieni müpaü 'utaitü, 'Acuxisü tecanitaneniericuni, xüca 'uhamieni 'Eriyaxi 'ecaxünaque.

³⁷ Hicü Quesusi carima 'utahivaca, yu'iyari niyetuani.

³⁸ Hicü 'ixuriqui meuviecai tuquita hixüata nisane heimana 'acayuaca.

³⁹ Xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame Quesusi huxie muvecai, 'ixeyaca yu'iyari que mütiyetua müpaü niutayüni, 'Icü yuricü Cacaüyari caninu'ayatücaitüni.

⁴⁰ Mericüsü 'ucari meninenierecaitüni yateva meti'utü, Mariya Mararatanaca, Mariya Cacuvu 'Esimutevi Cuse müvavarusitücai, Sarumeri, hipatüta mana meniti'ucaitüni.

⁴¹ Müme meniveiyacaitüni quepaucua Carereyasie muyeicacai, metenimicuacaitüni. Hipatüta yuvaücavatü 'ucari 'utümana memu'axüa Querusaremesie mana meniti'ucaitüni.

Quesusi que mütiuteuqui

(Mateu 27:57-61; Rucaxi 23:50-56; Vani 19:38-42)

⁴² Mericüsü 'acayunirümecacu, tucari memüyucuha'aritüvacaisie, 'uxa'arieca 'uxipiya tucari maye'aniquecaicü,

⁴³ Cuse 'Arimateyatanaca caninuani. 'Iya 'isücate canixevitütücaitüni 'aixüa mümarivacai, müta'icuevacai Cacaüyari ti'aitametütü mayanicü. Yu'yari heucayeca Piratusüa ninuani, Quesusi caxarieya nitavavirieni.

⁴⁴ Piratu niuhüxiyani 'ari mumücü. Xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame niutacuevieni yu'aurie. Nuacu, Piratu nita'ivaviya que müreutevicai Quesusi hemüquitü.

⁴⁵ Cuyaxi tiva'aitüvame yatitahüavecü Piratu, quename hemü, caxari niyetuirieni Cuse.

⁴⁶ Mücü rinu savanayari hecunaneca, 'ecacueca caxari, savanacü nita'eima, teuquiyapa neitateni 'aita müvaye'inieriecaisie. Neicurupa tete quite-niesie, neicunani.

⁴⁷ Mariya Mararatanaca, Mariya Cuse müvarusieyatücaimatü menixeiya haque meutatequie.

16

Que müranutanierixü 'umierieca

(Mateu 28:1-10; Rucaxi 24:1-12; Vani 20:1-10)

¹ Mericüsü 'uxipiya tucari 'utixücu, Mariya Mararatanacari, Mariya Cacuvu müvarusieyatücaimatü, Sarumematü, 'uhaye visi mu'üa menecunaneni, memüyehücü meheitavirienique caxari.

² Ximeri cuitü 'atinecu tau semana mexüacame tucarisie, teuquiyapa meneta'axüani.

³ Müpaü meteniyucu'ivaviyacaitüni, Quepai tete pütasiheuhüvirieni teuquiya quitenie meuca.

⁴ Mana me'utaneniereca mecanixeiya tete heuhüiyacame, 'amünecai.

⁵ Hicü teuquiyapa meneutahaxüani. Vaserieta 'acaimema maicü meniuxeiya, mutuxa 'amütevi 'anacatücüme. Meniutimamani.

⁶ Mücü müpaü tinivarutahüave, Xepücamamaca. Quesusi xepücvautüve Nasaretitanaca curuxisie mucaviya. Cananucuquetüarieniri, 'uva pücayecaca. Neuxei 'uva meniteni.

⁷ Hicüri xequenehu. Müpaü xequetenivare-tahüavi teyü'üquitüvametemama Pecurumame, quename niu xe'anuyehaitüiyaxü, Carereyapai hetüa, quename mana xeheixeiya, que mütixe'utahüavixü.

⁸ Hicü teuquiyapa mevayecüneca meniyuta'una. Me'utiyüyüacatü me'umamatü menacüne. Xeime tuma 'asimepücate'utahüavixü memümamacaicü.

Quesusi masiücütü que mürayuyeitüa, Mariya Mararatanaca 'ixeyacacu

(Vani 20:11-18)

⁹ Hicü semana mexüacame tucarišie 'anutaniereca Quesusi ximeri, masiücütü nayuyeitüani meri Mariya Mararatanaca 'ixeyacacu. Que mü'ane meripai memiviyacai cacaüyarixi 'axa memü'anene 'atahutatü, Quesusi müvarayenü'a, mücü Mariya canihücütücaitüni mixei.

¹⁰ Mücü heyaca, yatinivarutaxatüani müme hamatüana memü'uvacai, meyhiveriecacu me'utisuanacacu.

¹¹ Müme me'u'enanaca quename 'ayeyuricai, quename mücü 'ixei, yuri mepücate'uta'eri.

Quesusi masiücütü que mürayuyeitüa, teyü'üquitüvametemama me'ixeyacacu yuhutatü
(Rucaxi 24:13-25)

12 'Arique masiücütü nayuyeitüani yücü 'anetü, yuhutatü müme yeutapai memuhucai me'ixeyacacu.

13 Müme yu'utüma menecüne, hipame teyü'üquitüvamete yametenivaretahüave que mütiuyü. Mümeta 'acuxi yuri mepücatevaruta'eriri.

Quesusi que müti varuhüritüa nü'arisixi

(Mateu 28:16-20; Rucaxi 24:36-49; Vani 20:19-23)

14 'Imatüriecata masiücütü nayuyeitüani Tamamata Heimana Xevitü teyü'üquitüvamete me'ixeyacacu metecuacacu. Nivarutatieni yuri memücate'eriecaicü, yu'iyarisie memüsese'icaicü, yuri memücatevaruta'eriricü müme memixei 'anucuquecu.

15 Hicü müpaü tinivarutahüave, Naisarie cuiempa xequeneutayeixüa. Niuqui 'aixüa manuyüne xequetenivacuxaxatüvani yunaime queyupaümetü memunetüarie.

16 Que mü'ane yuri mütitä'erieni müca'üyarieni, mücü nitavicueisitüariemücü. Que mü'ane yuri mücati'erie, 'isücame ninenamücü hesiena mürähüivacü.

17 'Ipaü 'anenetü 'inüarite canitixuaverimücü haque meme'uva müme yuri memüte'erie. Nehesüa memümiemetecü menivarayenü'axüacuni cacaüyarixi 'axa memü'anene. Menitiniucuni niuqui mühehecucü.

18 Cuterixi xüca mevaranucu'üni, müümüya xüca me'anu'ieni, tixaü 'asipücavayurieni. Tecuicucate vahesie xüca me'utimeni müme mepanayexürieni.

Que müranutitüa
(Ruxaci 24:50-53)

¹⁹ Mericüsü Ti'aitame Qesusi müpäü tivarutahüaveca, taheima nanutivitüquiëni, Cacaüyari serieta nayerüni.

²⁰ Naisarie meneutayeixüani müme metecuxatatü, Ti'aitame vapareviecacu vaüca tiyuriënacacu vaniuqui seiriyacacu 'inüari que mütivapitüacai. Müpäü xeicüa cani'anëni.

**Cacaüyari niuquieya xapayari türatu hecuame
hepaüsita tati'aitüvame tasivicueisitüvame
Qesusi Cürisitu mi'atüa
New Testament in Huichol (MX:hch:Huichol)
El Nuevo Testamento de nuestro señor y salvador
Jesucristo**

copyright © 1988 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Huichol

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Huichol [hch], Mexico

Copyright Information

© 1988, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Huichol

© 1988, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-25

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022

79690d81-fd4b-51b4-a3a6-712e0fddaca3